

PAGINI LOAIALE
DESPRE
REGELE CAROL

DE
N. IORGA

BCU Cluj / Central University Library Cluj

BCU Cluj-Napoca

RBCFG 2008 03807

VĂLENIÎ-DE-MUNTE
Tipografia «Neamul Românesc»
1914

LIDRĂRIA și ANTICĂRĂRI
JANCU ESKENASY
16, Bul. Elisabetei (Palaco Natio
BUCUREȘTI

† REGELE CAROL.

† Regele Carol.

S'a întîmplat ceia ce tuturorora li se părea cu neputință, așa de mult erau legate gîndul și voința regelui Carol, liniștită și neînduplecată, de orice lucruri se făcea de aproape cînzece de ani în această țară. Regele Carol s'a stîns pe acest pămînt al României de care-l legase o misiune căreia-și consacrase viața întreagă. Țărîna noastră va acoperi pe Acela care, potrivit cu credințele sale nestrămutate, a muncit ca muncitorul cel din urmă, fără cruțare față de sine și fără drept de odihnă, pentru întărirea, înălțarea și mîndria noastră. Și ea Îl va fi ușoară, cum e pentru aceia cari s'a u străduit mult și a u suferit mult!

Căci, dacă viața aceasta a cuprins atîtea clipe mari, ea a cuprins și o suferință, ascunsă cu îngrijire de oricine, dar cu atîta mai puternică.

De ce să amintim evenimente pe care de mult istoria le-a săpat în paginile ei de aramă? Ar fi

banalisarea acestui ceas unic, plin de recunoștință pentru trecut, de reculegere pentru viitor. În jurul unor momente ca acesta, cel mai primit semn de pietate e al liniștii absolute, sacre.

Dar pentru oameni, nu pentru aceia cari până azi dimineată au fost supușii Săii, suferința aceasta nemărturisită decît înaintea lui Dumnezeu va face din Carol I-iu, rege al României, una din figurile tragice ale istoriei.

A trăit peste 70 de ani fără altă tovarășie, fără altă comuniune de spirit decît a Datoriei. Zeul său pe pămînt — și ce zeu nobil, ce zeu teribil! — a fost aceasta. În atară de dînsa n'a cunoscut nimic. Din vremuri foarte vechi ca ale Romei n'a existat om care, în mijlocul vieții, să se smulgă mai deplin din tot ce o alcătuiește. pentru a trăi cu ochii reci fixați la o singură stea care nu poate apune: Datoria Sa de Suveran!

Și, odată, a simțit că *omul*, pe care se torturase să-l ucidă, trăiește în el, că are amintiri de tinereță, vechi reminiscențe de cîmpuri de luptă, că inima bate încă pentru lucruri de care eric voise să se despartă. Și lumea a simțit: furtunoasă a început, în strigăte de minie, să-l recheme la datoria lui, — pe Dînsul...

Dacă a suferit?... Cu atît mai mult, cu cît nu putea altfel. O sfășietoare dualitate morală se

trezise în el. Nu poate fi mai crudă natura pentru un om, pentru un om bun și nobil care a făcut tot ce omenește se poate face ca să atingă culmile ei morale. Și nu poate fi Dumnezeu mai milos de cum a fost pentru Dînsul.

Regele Carol se odihnește. Pace amintirii Regelui Carol! Pace, — până la ceasul Dreptății care, înduioșată, se va pleca asupra mormîntului celui d'întăiū Rege al Romăniei, știind tot ceia ce nu știm noi astăzi și simțind ceia ce nu toți pot simți în acest ceas al Soartei!

Săptămîna Regelui Carol.

Într'o zi rece de toamnă, cu fulgî de zăpadă oprîți în verdele adînc al brazilor, Regele Carol, care se trezise pentru o nouă zi de muncă și de suferință, la cei 76 de ani ai săi, și-a plecat fruntea înaintea poruncii neînduplecate a Sortiții. Sufletul său se ridicase către părinții săi cari au fost și numai trupul trecut prin primejdii de războaie și prin aspre încercări ale vieții, în care singele curge înlăuntru fără ca o picătură din el să se vadă, se odihnia în sfîrșit, pentru acest ceas și pentru toate cele care vor veni după dînsul.

Am aflat toți vestea neașteptată. Primise și în zilele din urmă și vorbise mai limpede și mai hotărît decît totdeauna. „Eû nu sînt contra îndeplinirii idealului național românesc. Vreaû să se știe că nu sînt contra. Dacă s'ar fi ținut al doilea Consiliu de Coroană, toți ar fi văzut-o. Să

mergem însă înțelept, făcînd toate lucrurile la ceasul lor“. Și altuia, care-î vorbia de cei cari-l așteaptă dincolo de munți, de dorul tuturor de a trece hotarul cu Dînsul în frunte, El îi zîmbia de o supraumană fericire: „Da, în adevăr? Voiți să mergeți cu mine? Așteaptă: vreau s'o spun și Reginei“. Iar, peste cîteva ceasuri, Soarta lovia, ea ridica de-asupra acestui mare suflet obosit toată grija viitorului, toată răspunderea hotărîrilor, toată sfișierea vechilor legături și instincte. Muria Carol I-îu, oprit brusc înaintea teribilei decisiuni. Și noi rămîneam uimiți, fără un cuvînt, fără o lacrimă. Ce sînt aceste semne ale durerii omenești cînd trece, cu ochii săi de ghiață, Destinul?

Am simțit numai un gol. Căci, la urma urmei, ce este moartea decît aceasta? La început, un gol, care măsoară întăiași dată ce fusese acel care a plecat; o tăcere, o prăbușire, un pustiū. Apoi aleargă duioase amintirile, bune și rele, unele aducînd după dînsese plînsul cel mai duios, altele zîmbetul rătăcit din ceasurile fericite, tot ce ni-a lăsat cel care nu va mai veni înapoi niciodată; îl creăm din nou tot mai întreg, cît a fost pentru noi și cît știm că a fost pentru alții, îl creăm din nou din tot ce ni-a dăruit și ceia ce sufletul nostru restituie pentru a-î da din nou

ființa de care neapărat avem nevoie. Și golul acesta îl simțiam întinzându-se prin această zi tristă de la un capăt al țerii la altul. Steagurile negre ieșeau la ferestri pretutindenea, fără nicio impunere. Măcar atîta lucru putea aduce fiecare. Să fi putut aduce mai mult !

Dacă Bucureștii ar avea un suflet, s'ar vedea la ceasuri de acestea. Și tot așa dacă l-ar avea toată această oficialitate pe care El a creat-o, ori măcar El a îngăduit-o. Dar — să trecem.

Orașul, cu tricolorul cernit în largul stradelor sale de căpetenie, așteaptă azi pe Regele cel nou. E un simbol al țerii, al neamului care nu moare, această rază clară și caldă care trebuie să treacă în mijlocul bățăilor triste ale miezului nopții. *Să fie* întâiu ceia ce se așteaptă și apoi cu toții ne vom pleca asupra sicriului acelu care *a fost*.

Deocamdată se cîntă la Mitropolie veșnica pomenire înaintea lui Dumnezeu pentru „adormitul robul său Carol I-îu Rege al României“. De la un arhiereu la altul trece tînguirea, și pentru întăia oară acest nume care se rostia cu adînc respect și mîndrie națională stoarce lacrimi ; plîng bărbați în toată firea, lacrimi de acelea care nu curg pe obraji, ci sufletul le soarbe în-napoi din ochii umezi. Afară musica sfîșie aierul

și clopotele orașului întreg vuiesc de la o zare la alta, pentru un suflet de Rege care înainte de a merge în lăcașul eroilor flutură în jurul nostru, plin de păreri de rău și de îndemnuri înțelepte. „Veșnica pomenire pentru Carol I-iu, Rege al Romăniei“... Din veac în veac va răsuna acest strigăt, cînd vom fi mai mulți, mai tari, mai mîndri și urmașii noștri se vor gîndi la Dînsul. Tare va striga glasul nesupus la bănuială al Istoriei, care știe și cu cîte a avut să lupte un om : „Regelul Carol veșnica pomenire“.

În jețul regal stă Regele nou. Are privirea omului care vede aiurea. A petrecut douăzeci de ani de ucenicie avînd în față pe acela care acum nu mai e, și simte că a moșteni înseamnă o durere întăiū și apoi o răspundere. Răspunderea Neprevăzutului, Incomensurabilului. Ce va fi ? Ce va putea ? Cu ce-L va ajuta Dumnezeu și pe Dînsul ? Ce se va moșteni după El ? Ce va gîndi printre lacrimi despre părintele său copilandru care cu ochii în pămînt deapănă și el acum în urmă firul vremurilor ? O conștiință a fost totdeauna Ferdinand al Romăniei, dar acum ea se înalță, se lărgeste; ea se zguduie la atingerea cea d'întăiū cu Viitorul care-î răsare plin de teribile întrebări ca Sfinxul în calea lui Edip. În jos, sînt flori și izvoare și cîntece și locuri de

odihnă dulce, Rege Ferdinand, — și uitare ; în sus e Calvarul și Crucea, — și este Învierea și Înălțarea și gloria veșnică pentru Tine și pentru noi.

Acuma, faci Jurământul. Cameră, Senat, arhieriei, tribune pline de mulțime. De sigur că nu vezi pe nimeni anume. Vezi Cartea veche a credinței, vezi Crucea care spune numai de Suferință și Sacrificiu, și vezi din noi toți o singură icoană, mai sfântă decît toate formele religiei care ne unește, mai mîndră decît Coroana de oțel spre care privești, mai măreață decît regalitatea Ta care începe. Patria ! Și de aceia-Ți tremură glasul și cuvintele Ți se rup din suflet, pe care de azi înaintea nu-l mai ai pentru Tine. Noi Ți l-am luat, întreg, pentru totdeauna. Ni trebuie nouă și copiilor noștri, și nu Ți-l dăm înapoi decît pentru ca să se înfățișeze înaintea Dreptului Judecător al tuturor faptelor. O înțelege Regina Maria, care, uitînd de acum înaintea că a fost mai presus de toate o podoabă admirată a acestei Țări, are, chemată a fi astăzi mîngîietoarea unui popor, o lacrimă de regret în ochi cînd își acopere cu mîna frumuseța feței.

Regele vorbește. Regele, — nu protocolul. Regele, — nu oficialitatea care va vorbi pe urmă cum e datoria, datina și putința ei. Acesta nu e

un discurs. e un strigăt de curagioasă sinceritate, o făgăduință solemnă, în care un suflet se resumă. Începe de la grația lui Dumnezeu și ca înaintea lui Dumnezeu, smerit și hotărît, vorbește. Nu va uita pe Acela care a dat regalității române un prestigiu moral care poate numai să se ridice. În moștenirea înaintașului a găsit o glorie de care acum nu vrea să vorbească—ce este toată gloria înaintea lui Dumnezeu? —, dar a găsit iubire și credință. Cu ele-și va ușura sarcina cea grea; le amintește, cerându-le din toate puterile sale. Sînt aplause, jos în incintă, sus în tribune, dar sînt altele, înmîite, care nu se aud aici: *acelea* sînt credința și dragostea cea tare pe care nu le zguduie interesele și nu le minează patimile. *Aceia-Ți* sînt prietenii adevărați, cari nu vor sui niciodată treptele către Tine, dar cari singuri sînt în stare să-Ți dea și să-Ți sprijine pe oamenii cu cari în adevăr poți îndeplini pe pămînt facerea de bine. Ești „bun Român“, o spuî cutremurîndu-Te de mîndrie națională, și aplause nesfirșite ÎȚi taie glasul; o spuî din nou, ca să simți pentru Tine încă odată dulceața acestor cuvinte, și noi toți, cari-Ți stăm gata pentru orice ajutor, plecați cu bucurie asupra muncii noastre din care ai dreptul să-ți ieși, ca Suveran, birul de prosperitate și de glorie, vom

face așa ca „bunul Romîn“ să fie la sfîrșitul zilelor sale și un „mare Romîn“.

„Trăiască Regina“, strigă cineva, și toți doriam să fie cineva care să scoată acest strigăt. Între însușirile care împodobesc un suflet de femeie, mai presus decît toate talentele chiar, este sinceritatea. Și *aceia se simte*. De mult am simțit-o cu toții în Principesa Maria a României. Și dacă, Înnaltă Doamnă, se vor găsi atîția cari vor spune că omagiile se îndreptau către frumuseța Voastră suverană, îndrăznesc a cere unei femei să nu-î creadă: se îndreptau către energia francă și dreaptă, către cavalerismul zîmbitor, către vitejia sinceră. Părea că vedeam în Voi pe una din acele Doamne ale vremilor bătrîne, sfetnică sigură a soțului ei, mamă bună a copiilor ee-î înflorească casa din bielșug, iubitoare adevăvărată, fără vorbe, a poporului care simte nevoia totdeauna ca lîngă severitatea mîndră a Suveranului său să fie un zîmbet de care o țară întreagă să se poată încălzi și lumina, în ceasurile grele, cînd timpurile încearcă.

A făcut bine acel tînăr de sus care a strigat „Trăiască Prințul Moștenitor“. Era pentru Alteța Ta Regală, Principe Carol. Ai simțit de unde vine urarea, pe care ceilalți, oficialii, au trebuit s'o aplaude. *Acolo* e toată nădejdea Ta, și nu la

tovarășii de jocuri și de sporturi, cari nu-ți vor da din prietenia lor decît amintiri triste și ispite rele. *Acolo*, unde sînt băieți săraci, cari muncesc pentru o pîne și n'o au totdeauna întreagă. Cînd vei intra în lupte, triumful Tău va trece printre trupurile tinere ale lor, așternute în calea viitorului național. Cînd greutăți vor răsări în calea Ta, mînile lor viguroase Te vor sprijini să nu luneci pe covorul măgulelilor menite să Te tîrască în prăpastie. Și, cînd vei purta însuși Coroana regală și Te vei mîndri că Domnia Ta va fi fost împodobită cu superiorul prestigiu al științei și artelor, al poeziei și moralității publice, frumătășii în toate ramurile, strînși în jurul tronului Tău pentru a-l împodobi cu florile cele mai alese din viața unui neam, nu vor fi din eleganții tovarăși ai celor d'întăiu petreceri, ci din tinerii palizi, de muncă și veghere, cari Ți-au aruncat astăzi, din toată inima, acest strigăt: Trăiască Moștenitorul!

* * *

Așteptăm pe Regele Carol la gara mică a Moșoaii, înaintea dumbrăvilor care s'au înbrăcat în aur și purpură pentru a-L primi, lîngă biserița lui Ienăchiță Văcărescu, care, fiind smerită, a trăit și, de altă parte, lîngă ruinele uriașe

ale palatului lui Bibescu-Vodă, care, fiind trufașe, s'au dărîmat, înainte chiar de a fi isprăvite. Te așteptăm, căci eram siguri că vei veni. Ni-a spus doar acel nobil testament, care e ultima spovedire a unui suflet regal înaintea lui Dumnezeu și a națiunii sale, că ai fost fericit între noi, iertînd pe acei cari Te-au calomniat și că ne-ai iubit: poporul nostru, legea noastră, pe care ai respectat-o, cultura noastră, al cărui ctitor Te-ai făcut, și acest București care a ajuns prin Tine Capitala regalei Independențe a Romînilor. Viî la noi, unde ai fi voit să rămîi pentru ca ochii noștri să se oprească o ultimă dată asupra Ta. Viî, și acuma nu-Ți mai putem spune: Bine ai venit!

Sicriul se acopere cu două steaguri, de-asupra căror se prinde purpura regală și cele două semne ale rangului suprem în cele două mai mari oștiri în luptă astăzi. E ridicat pe umerii generalilor și ofițerilor Casei Regale pentru a fi așezat pe afetul îmbrăcat cu negru al unui tun. De o parte și de alta, pe cînd Regele și fruntașii oștirii salută, se apleacă glorioasele rămășițe ale steagurilor da la Grivița; un vultur, decorații, coroane veștede, frînturi de mătasă rănite de gloanțe. Și pare că toată drama războinică de acum aproape jumătate de veac mai scînteie

odată în lumina soarelui care învăluie toate într'un zîmbet întărzat, înainte de a se cufunda în amurgul măririlor. Căci sînt aici cu toți: drăpelele, crucile, florile, — eroul. Și sînt colò, în umbră, ajutătorii cari aũ rămas încă: grupul țărănesc al veteranilor palizi, cu lungi plete albe, avînd pe zdrențe tot așa de mărețe ca și ale steagurilor semnele vitejiei tineretelor. Regeluî i-a fost drag de dînșii totdeauna, și cu cîtă mîndrie primia acum patru ani la Iași defilarea camarazilor de la Grivița și Smîrdan! Și cred că în toată această mulțime: de diplomați străini, cari discută ultimele operații ale războiului, de actuali și foști miniștri, cari cugetă la simpatiile politice probabile ale noului Domnitor, de parlamentari și magistrați, cari, în conversații banale, își tîrăsc umbrelele după sicriul Regeluî, dacă i-aũ venit cuiva în ochi lacrămî sincere—pentru biruința pe care aũ cîștigat-o împreună, pentru bătrînețele pe care împreună le apropie de gura mormîntului—, a fost la acești săraci.

Prin nesfirșita mulțime, adesea serioasă, cuviincioasă totdeauna, ce pare a simți că totuși aceasta nu e o petrecere, trece convoiul uriaș, în frunte cu toate steagurile oștirii, vechi și nouă, mișcîndu-se în aceleași valuri de culoare și aur. Sus, sicriul luminat de soare, domină.

Palatul așteaptă posomorît pe stăpînul său, care, acum patru luni, l-a părăsit cu bucuria că s'aû potolit patimile trezite în jurul viitorului țerănimii și cu mărturisirea că nu vrea să închidă ochii pînă nu va lăsa o țară asigurată și fericită. Nu i-a fost îngăduit să aibă această mulțămire din urmă; focul arde jur împrejurul nostru și orice altă grijă decît a apărării și doritei noastre întregiri a încetat.

Sicriul e așezat între draperiile negre și lumina se aprind în jurul catafalcului. Regele Carol e aici. În umbra bibliotecii căptușite de cărți nu va mai răsări chipul sever cu neliniștitii ochi scrutatori cari căutaû să smulgă gîndurile înna-
inte de a se rosti un cuvînt, graiul trăgănat care căuta cuvintele și dădea fiecăruiia dintre dînsele un sens ce părea deosebit de acela din toate zilele nu va mai răsuna, rostind sfaturi bune îndreptate către iubirea de țară și de neam, către moralitate, muncă și pace. Numai aceia cari vor fi avut cinstea de a fi primiți de Dînsul, cari se vor fi învrednicit a li se vorbi cu toată sinceritatea unui suflet mare și nobil, numai aceia vor transmite urmașilor amintirea de ce a fost în adevăr, cînd nu-l încunjura pompa, cînd oficialitatea nu-l impresura, cînd sufletul lui nu era îmbrăcat în purpura Regelui, rămînînd însă re-

gal și atuncea, până la cel mai neînsemnat gest, până la apăsarea glumeată ușoară a mâinii pe umerii unui tânăr, Carol I-iu.

* * *

Pe catafalc între lumînările înalte, străjuit de colonelii nemișcați cu săbiile trase, regele Carol așteaptă pe aceia cari pot ști astăzi că au fost iubiți de dînsul, chiar dacă nu l-au iubit, și mai ales dacă n'au știut prin ce tăcută și deplină jertfă a ostenelilor fiecăruia se iubește un Rege. Mulți trec cum nu trebuie, ca înfățișare și ca suflet, toată această bogată plebe a orașelor care s'a ridicat în Domnia lui fără să capete, pe lângă lefi și cîștiguri, și puțină creștere. Dar atîția, de la veteranul care aude fișîindu-i la urechi mătasa steagurilor vechi în freamătul nebun al luptelor purtate cu dînsul, până la fetița de școală care îndrăznește a lăsa peste florile cealalte umila floare în care a căzut o lacrimă adevărată, atîția simt ce înseamnă despărțirea de acela înaintea căruia n'a mai fost în România o coroană regală.

* * *

Sicriul e pecetluit. În cerc închis, arhiepiscopul catolic a binecuvîntat corpul. Conștiința e satisfăcută. Acuma începe marea pompă funerară a Bisericii Statului, față de care a fost

mai larg decît față de toate celelalte confesiuni, și decî și a sa, Regele.

Cîntările morților răsună din gurile tuturor episcopilor și un cor, musical foarte bun, întovărășește slujba. Dar poate, dacă ar fi fost în vastul cuprins al sălii de marmură ceva mai multă tăcere și mai puțină mișcare, dacă numai cei chemați pentru rostul lor în armată și Stat s'ar fi aflat de față și dacă un suflet smerit de călugăr înfiorat la fiecare atingere cu moartea de la care așteaptă mîngiere și odihnă s'ar fi găsit între strălucitoarele cununii episcopale, ar fi fost bine să i se lase lui, numai lui rostirea cuvintelor simple de care orice inimă omenească se cutremură. Să fi auzit în bătrînu-î glas tremurat plîngerea sufletului ce se desparte de lume, ce părăsește pe aî săi între cari și ieri se afla și li vorbia și ieri. Bunul creștin smerit care era Regele Carol și care spunea în revărsările de conștiință de care avea nevoie — am ascultat și eu una, și-mi aduc aminte, mișcat, de ceasul acela — că religia lui e mai presus de toate formele și de toate osebirile teologice, curată și supusă înaintea lui Dumnezeu, ar fi fost mulțămît în lumea lui de această chemare tremurată către dînsul.

Acuma, pe umerii generalilor și adiutanților

sicriul coboară scările pe care de atâtea ori le-a suit piciorul sigur al Regelui. Încet, el străbate, legat de gura tunului, drumul scurt până la mulțimea nemărginită care-l așteaptă afară, unde de pe înaltele piramide negre tămăia fumegă. Și de-odată aierul se sfarmă, ca într'o furie războinică, de trîmbiți, de muzică, de clopote, pe cînd departe tunurile bubuie. Oștile-l chemău ca pentru un nou asalt contra unui nou dușman secular al neamului, dar, supt ochii înlăcrămați și ai celor mai tari, sus de-asupra mulțimilor el luneca spre mormînt, înfășurat în steaguri.

Trecînd printre șirurile episcopilor, printre diplomați în toate uniformele lumii, cari se despart de aice, sicriul e așezat între coroanele de flori naturale pe care singure le-a dorit acest om al adevăratului silit a trăi în mijlocul celei mai rafinate și mai mincinoase artificialități, spre a fi dus la mormîntul ce și-a hotărît la Argeș, înainte ca Bucureștii — *alți* București, în ceasul istoric al recunoștinții simțite de fiecare, — să-l așeze de veghe pe una din culmile sale.

* * *

Acolo, în cetatea de întemeiere a celui mai vechi Voevodat al nostru, la leagănul Terii-Românești, în Scaunul lui Seneslav, lui Tihomir și

lui Basarab, în reședința, patriarcală încă, a celui d'întăiū episcop, acuma peste șapte sute de ani, așteaptă lumea strînsă din toate colțurile țerii. Primarii, puțintel în neorînduială și adesea în veșminte de oraș vechi și murdare, mărginesc drumul cu lumînările în mînă. Iar, sus, nemișcați stau pe înălțimi, cu miile, țerani, în haine de serbătoare, foarte cuviincioși. Cînd, înainte de 1300, Seneslav Voevod a fost dus la mormînt în bisericuța lui de lemn, de mult înlocuită cu cărămida, piatra și marmora unor vremi mai mari și mai bogate, tot așa trebuie să fi fost. Și, ca pentru alți Domni bătrîni pe cari-a duat toamna blîndă odată cu cele d'întăiū lacrimi ale ploilor pentru moartea apropiată a anului, tot așa lunca Argeșului își scutură din miile de copaci bătrîni aurul frunzelor moarte, așternîndu-l pentru convoiul stăpînitorului și sămînîndu-l sicriul, pe cînd în fund muntele stă aspru, măreț supt zăpada sa imaculată, icoană materială a sufletului ce s'a dus acum, plin de melancolia simțirilor ce cad supt austeră înfățișare rece a Regalității și în așteptarea primăverii, a vieții nouă ce va veni. E în aier o liniște de biserică, nu se mișcă o ramură în plopii înalți ce cuprind între ei drumul la mănăstire; sînt nori atîția cîți îi cere jalea și printre ei atîta albastru cît se deschid amintiri din ceasurile

marî și ceasurile bune ale Regelui în sufletele tuturor.

Ne apropiem, supt călăuzirea steagurilor care vin aici unde pentru întâia oară pentru acest popor al nostru s'a ridicat un steag. Lîngă noi fac salutul tunurile de munte.

Locul se deschide larg acuma, și biserica pe care a înnoit-o Carol I-iu se înnalță sprintenă, pe neașteptate, înaintea noastră, cu verdele, albastrul ei palid, cu aurul ei ce se stinge. O undă de vînt rece trece asupra capetelor descoperite. Supt baldachinul asupra căruia se pleacă steagurile, ultimele rugăciuni se risipesc lin ca și fumul ușor al tămii de pe înnaltele piramide negre.

Ceasul a venit. După suflet, trupul părăsește această lume. El se cufundă în marea ușă înflorită cu sculpturi a lui Șerban Cantacuzino. El dispore în cuprinsul mănăstirii. E, în urmă, fruntea îngrijorată a noului Rege, cu lacrămile pe obraz, e o Regină cernită, sînt chipuri triste de prinți, miniștri, de azi și de ieri, cari-și întreabă conștiința despre ce au primit și ce au dat în schimb. Dar, în față, sînt nevăzuți oaspeții mai vechi ai Argeșului, vechii ctitori amestecați în țerna răscolită de războaie și de reparații, sfioase suflete eroice care biruiesc frica de atîta

aur nou pentru a-și face datoria ieșind înaintea urmașului, a înălțătorului și îndeplinitorului operei lor.

Ești tu, Radu-Vodă de la Afumați, care ai cîștigat în vremea ta, prin lupte grele, necontenite, dureroase, cruțarea Patriei de stăpînirea turcească; călare pe calul tău de război, cu hlamida în vînt, cu coroana pe fruntea încrețită, așa pare că te ridici din umbra adîncurilor sfinte și drept stai înaintea Viteazului care în vremile noastre a smuls și el aceluiași dușman neatîrnarea. A fost eroi și înaintea lui, și el a știut să fie eroi ca dînsii. Și în tristețea căutăturii tale, Domn jertfit de patimile boierimii, se cuprinde o mîngiere pentru acela care nu fără dureri de pe urma unor patimi ca acestea a simțit zdrobindu-i-se în piept inima.

Război în afară, dușmănie înăuntru, zbucium neînterupt, silințe fără odihnă, jertfe fără mîngiere, — aceasta v'a fost amîndurora, peste patru sute de ani de la unul la altul, domneasca viață. Dar legea noastră cere uitare întreagă, iertare întreagă, iertare desăvîrșită. Dacă nu Radu-Vodă, Carol I-iu a știut-o, în sentimentele sale de o discretă, dar nesfîrșită caritate. Și de aceia el stă, nu lîngă acela a căruî mîna a încremenit pe sabia pedepsitoare a revoltei, ci lîngă seninul, în-

teleptul filosof domnesc Basarab-Vodă Neagoe. Vechea scriptură a Voevodului șoptește pare, că la venirea tovarășului de coroană, fratelui în conștiința despre zădărnicia și totuși despre superioara sfințenie a vieții¹: „Ce este omul? O nimică: slăbiciune și neputință. Iar mila lui Dumnezeu vezi cât este de mare, încât s'a mirat Proorocul de lucrurile ce a făcut pentru dînsul și a zis: Ce este omul de ai făcut pentru dînsul atîta mărire?“.

Lespedea de marmură se așează pe mormîntul lui Carol I-iu Rege al Romăniei. Iar, în fundul zării, cea d'intăiū rază de soare în această zi de melancolie liniștită se oprește o clipă pe alba zăpadă a muntelui, atinge ca o binecuvîntare ușile mănăstirii — și se cufundă.

¹ *Învățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Teodosie.*

Cuvîntarea d-lui N. Iorga

CETITĂ DE D. C. NOTTARA LA COMEMORAREA DE LA
TEATRUL NAȚIONAL ÎN SEARA DE
3 OCTOMBRE.

Aici se reprezintă drame pe care scriitorii le smulg din vălmășagul vieții, strîngînd toată suferința și lupta și biruința unui om, tot sufletul plin de patimi și de avînt al unei vremi în cinci acte pentru cîteva ceasuri. De la bucuriile și durerile, de la grijile și speranțele lor alergați cu toții aici, pentru ca să priviți și să ascultați povești care sînt adevărate pentru toți, tocmai fiindcă pentru nimeni nu sînt adevărate. Dar fiecare știe bine că viața, care e adevărată, este pe atît mai mare, pe cît este mai veche decît închipuirile noastre. De la dînsa împrumutăm și ei voim să-i folosim prin purificarea și înălțarea sufletului, dar, în veșnicia ei, arta pleacă smerit genunchii înaintea trecătoarei vieți omenești, în care ră-

nile dau sînge și lacrimile ard obrajii. Jocul nostru se oprește cînd marele dramaturg care e Soarta încheie ultimul act al vieții unui Rege.

O înălțătoare dramă a fost cariera regală a lui Carol I, asupra căreia încet, supt ochii noștri plini de lacrimi, s'a lăsat perdeaua de purpură. Aiurea și în alte timpuri, ea s'a mai represintat, lăsînd nume de eroi pentru paginile istoriei. Aici, pe acest pămînt, ea nu s'a mai desfășurat de la Ștefan-cel-Mare până astăzi, din vremile cînd pentru mai mulți dușmanii aveam fier mai mult.

Puterile acestei drame au fost două: de o parte *umanitatea* luptătorului, suflet bun și iubitor, plin de asprime pentru sine însuși și de largă, împărătească iertare pentru alții, de poezie intimă, dorită de vechi castele, de păduri bătrîne cu umbra deasă, de izvoare ascunse, de tainuite plimbări pe poteci neștiute de altul, de sete a cunoștințelor ce se capătă din lumea tăcută, și totuși bună de sfaturi, a cărților, de mulțămire cu viața de familie în cercul îngust și binecuvîntat al celor mai de aproape. A fost sfială de lume, a fost romantică pasiune pentru natura sălbatecă, a fost rîvnire după norocul unui umil acoperiș, a fost pasiune pentru carte și mulțămire de scriitor care-și îmbracă ideia în formă

solemnă a scrisului, au fost toate aceste elemente ale unei mai zîmbitoare și mai senine fericiri în sufletul aceluia care acum patruzeci și opt de ani descăleca pe pămîntul unei țeri, cu viitorul căreia, nedespărțit, unia pe al său. Și, în clipa cînd primia greaua misiune, pe care totdeauna și-a simțit-o pe umeri, de a colabora din toate puterile pe care i le dăduse natura la întărirea unui Stat și la înălțarea unui neam, el se hotărî să renunțe la cea ce fusese visul anilor săi tineri.

Dar cerințele unui suflet nu se aleg și ele nu se înlătură nici de cea mai puternică voință omească. Ele rămîn alături de misiunea pe care ți-au dat-o hotărîrile destinului neînduplecat și înaintea căroro caracterele nobile se pleacă primindu-le ea și cum ele ar fi izvorît din cel mai liber arbitru. Ele, acele cerinți fundamentale, care vin de la strămoși, de la părinți, de la locul de naștere, trăiesc une ori în umbră și resemnare, dar sînt momente cînd ele se ridică îndurerate, rebele. Și, atunci, între severitatea rațională a misiunii și între umanitatea chinuită a celei d'intăi și adevărate naturi începe lupta, *drama* începe.

Cei mai mulți se furișează, cu mai multă sau mai puțină dibăcie, de la îndeplinirea neconte-

nilă a sarcinii aspre, care nu aduce, de cele mai multe ori, altă răsplată decît nemulțămirea celor ce vreañ altfel, bănuiala celor cari nu știu ce vor ei și nu pot să știe decî ce vor alții. Acei conducători de țeri și de popoare vor fi din voiața națională, care nu poate fi sigură că nu se înșeală, dar mai poate reveni asupra alegerii sale, însă din grația lui Dumnezeu nu sînt, nu sînt din acea sublimă grație, care singură poate să ajute pe un om, cît de energic și stăruitor, în biruința grea asupra lui însuși. Și Carol I-î a fost Rege din grația lui Dumnezeu, pentru că biruința lui a fost deplină, — pentru ochii tuturor deplină a fost.

U Cluj / Central University Library Cluj

În logica ei absolută, drama noastră nu cunoaște revenirea pornirilor și nevoilor sufletești odată învinse. Sufletul omenesc primește însă, multă vreme după cele mai grele izbînzî ale sale, muștrări dureroase din partea simțirilor osîndite cu atîta milă și care nu voiesc să moară. Trece un Rege, un Rege impunător și măreț. Cu ochi de vultur străbătător și dominantî el cată în jurul lui la aceia cari după înțelepciunea-î regală trebuie să se îndrepte. Lîngă el filiiie steaguri sfișiate, cu crucea prinsă de vultur, cu vechi cununî înconjurîndu-li sulița: sînt semnele victoriei. Călare, în zile aspre de toamnă, în crista-

line zile de iarnă a străbătut cîmpiile pustiirii și ale morții, a urmărit de la înălțimea comandei încăierările din care, cu preț de sînge, de furioasă durere, pentru unii iese biruința, iar pentru alții înfrîngerea; a intrat încununat cu laurii ostașului, în care roua strălucește roșie, în Capitala țerii sale, acuma liberă prin dureri și sacrificii; femeii în negru a aclamat pe Acela care dusesse la moarte pentru țară pe fiii lor, și orfanii ai căror părinți zăceau în țărîna străină, înfățișau cu mînușitele lor sfoase mănunchi de flori Domnului României independente. A trecut ani de atunci, dar ziua cea mare rămîne aceia în care s'a zdrobotit lanțurile și steagurile s'a ridicat; fierul ostașilor păzește întregimea și mîndria Patriei. În zale stă România, scormonind cu ochii nelămurirea viitorului, care ascunde poate primejdii și în care stau să răsară poate idealuri nouă. Regele știe, și înțelepciunea Sa răbdătoare se sprijină pe mînerul săbiei veșnic ascuțite. Unii aclamă, alții admiră, cîte unul cîrtește. Între soldați și steaguri, Regele trece, împunător și măreț.

Dar *celălalt* așteaptă acasă. Această luptă îl obosește, această măreție îl apasă, această nerecunoștință îl doare. Sărman suflet omenesc care-și cere și el drepturile de care se împărtă-

șește deplin, fără muștrări de cuget din partea lui, fără imputări din partea altora, și cel din urmă dintre oameni! Un zîmbet de pe buze iubite, copii veseli ce se strîng la lumina vetrei; copacii pădurii străvechi chiamă misterios supt fereștile castelului cu turnurile înalte; un zvon de veselie clatină întreaga lume de afară. Un moment, toată această fericire, simplă și mare, pătrunde în suflet și-l umple întreg. Dar, nu, Regele se cere, Regele trebuie, Regele apare. O nouă sfortare a redus sufletul la singura realitate ce-i este permisă de Soartă. Nu e al lui, nu e al celor iubiți de astăzi, nu e al strămoșilor, nu e al locului de naștere, al poporului cu care samănă și al cărui sînge îl are, nu e al graiului care-l vine pe buze așa de dulce și pe care nu se cuvine să-l vorbească, îndată ce alții sînt de față—și cînd nu sînt alții?—, nu e măcar al vrîștei și al suferințelor sale. E al datoriei. Și la șeptezeci și șese de ani ochiul e vioiu și mîndru, pasul hotărît, vorbele sună puternice ca decisiunea din care pornesc. Așa e dator să fie, — ei bine va fi așa. Așa este.

Orice dramă lasă în suflet, peste cîte chinuri cuprinde, împăcarea, armonia, fericirea. Și, în testamentul său, Regele Carol își mărturisește pentru întăia și ultima dată *fericirea*. O fericire

pe care puțini o pot atinge, după cele mai mari încordări și jertfele supreme. Sublima fericire a umanității complet biruite, definitiv răpuse, — măcar pentru momentul acela! E tot atîta deosebire între dînsa și fericirea comună, ca între priveliștea pe care o cuprinzi, largă, luminoasă, înseninată, în depărtarea-I imensă și absolut tăcută, de pe vîrfurile muntelui pe care sîngerat l-ai suit și între fericirea văilor și cîmpiilor înflorite, pline de cîntece, — căreia un lucru singur îi lipsește: mîndria bucuriei că ți le-ai cucerit.

Dincolo de dînsa este numai pacea. Zeii se dau în lături. Încă unul vrednic de tovărășia lor a intrat. A fost om ca noi, a fost erou, și acum Împărăția eternei liniști s'a deschis pentru dînsul. Drama s'a isprăvit; peste carnea suferințelor țărîna s'a lăsat miloasă. E ceasul apoteozei. A meritat-o!

A trecut soarta...

Era în Novembre trecut. Avusem încă odată favoarea unei audiențe la Castelul Peleş.

Regele presida masa, ca de obicei, vorbind mai mult, fiindcă și mânca mai puțin. Sunetul musical al glasului său domina conversațiile rezervate ale celorlalți. Regina era veselă de sănătatea soțului Ei. Întovărășirea anecdotelor spuse solemn, într'un bas profund, de Kalinderu lipsia, dar niciodată nu văzusem pe d-na Bengescu mai vioaie, mai gata de întrebări, mai plină de interes pentru toate.

Eram la stînga princesei de Wied, care se informa despre strămoșii săi Cantacuzini din Moldova și mă invita să caut lîngă fratele său, la moșia bunicei sale, Fîntînelele, acte nouă privitoare la trecutul neamului său românesc. Principelui de Wied Regele Carol mă sfătuisese să-i dau, împreună cu broșura mea suedesă despre Albania, și ce lămuriri aveam

la dispoziție despre această țară în care mă asigurase că nepotul său s'a hotărât să meargă. Și, la ieșirea din sală, ziceam principelui Wilhelm că va avea o Domnie fericită dacă nu va cere supușilor săi viitori două lucruri: serviciul militar și impozitul. Uitasem al treilea lucru intolerabil: ordinea. Iar el răspundea zîmbind: să sperăm că se va putea și fără aceasta...

Niciun an n'a trecut de atunci. Iarăși cad frunzele de aur și rugină pe aleile singuratice ale Sinaii. Regele Carol doarme însă lângă vechiul mormînt al lui Neagoe Basarab. În odăile regale de la Peleş o văduvă va plînge norocul ei de patruzeci de ani. Kalinderu nu mai descrețește frunțile cu pretenția lui naivă, iar spiritul zîmbitor al d-nei Benegescu a înghețat de mult. Prințul de la Fîntînele zace supt țerna unui cîmp de luptă din Apusul depărtat. Wilhelm de Wied, sărac și umilit, se gătește să lupte ca simplu maior în rîndurile armatei germane, pe cînd E ad-Pașa, prigonitul, e Domn în Albania. Iar isteafa, energica princesă Sofia va veni în curînd să caute odihnă acolo unde mătușa Sa regală are nevoie de mîngîiere.

Pe la castelul Peleş a trecut Soarta...

Presă bulgară și Regele Carol.

Între glasurile din presa străină, cuprinzând sentimentele altor țeri și popoare față de răposatul nostru Rege, niciunul — trebuie s'o spunem lămurit — nu a mișcat mai adânc decât al ziarelor bulgare.

În 1913 Carol I-iă a condus o acțiune militară contra Bulgariei: el a contribuit esențial la pierderea unei glorii cu nespuse silinți și sacrificii câștigată, el a luat din pământul Bulgariei o largă și fecundă parte, care poate să fie asigurătoare pentru hotare amenințate pe nedrept, dar nu cuprinde conaționalii ai noștri decât în foarte mică măsură.

Se puteau auzi de la Sofia glasuri de ură; sau măcar putea domni în judecarea marelui mort un ton de rezervă amară. Ei bine, nu!, fără deosebire cununii de laur veșnic au fost împlentite de „dușmanii“ de acum un an. În

cuvinte adînc mișcătoare s'a vorbit de ocrotirea de către dînsul a vechilor pribegî cari au pregătit cu sînge Patria bulgară, de rolul lui de colaborator fruntaș la întemeierea Statului bulgar de astăzi, și unul din ziare afirma cu mîndrie că poporul pe care-l reprezintă știe să uite răul și în ceasul solemn al morții să mulțamească pentru tot binele ce a primit.

Mă simt dator față de această nobilă atitudine cu o amintire și cu un îndemn.

Era în Octombrie 1912. Strada cerea ajutarea Turciei, atacul Balcanicilor, fie și lîngă Austro-Ungaria, care, prin generalul de Hertzendorf, verifica la București planurile acțiunii comune. Naționaliștii țînuseră o întrunire contra acestei direcții. Și Regele Carol m'a primit pentru a-i arăta ce crede adevărata opinie publică. Îmi aduc aminte înseși cuvintele pe care le-a rostit, după ce deplorase căderea Turciei, la care se așteptase, dar nu fiind el încă în viață. „Sentimentele d-tale sînt și ale mele. N'am luptat în tinereță pentru liberarea popoarelor de peste Dunăre ca să pornesc astăzi, bătrîn, împotriva lor. Îmi trebuie numai două lucruri, fără război: o graniță sigură, pe care ei sînt dispuși să mi-o dea, și puțința unei legături cu Marea Adriatică“.

Și îndemnul e acesta.

Este la noi o bulgarofobie artificială, răspunzând unei romînofobii, pe care o cred tot artificială, din partea multor Bulgari. Ea a inspirat legea din toamna trecută pentru teritoriul anexat. Păstrez asupra oportunității și dreptății ei părerile ce le-am exprimat atunci în Cameră.

Regele Ferdinand va avea să străbată mîni pămîntul țerii Sale. Pretutindenî el va trebui să ducă o solie bună. Este una care ar împăca atîtea suflete acolo departe la Marea Neagră. Aceia că, represintanți ai unui drept național cuprins în limbă, în așezăminte, noi vom ști să respectăm oriunde limba, așezămintele acelora pe cari o soartă aspră i-a făcut să nu se mai afle supt steagul, iubit de dînșii, al națiunii lor.

O Domnie nouă.

Nu se poate începe o Domnie în mai grele împrejurări decît a lui Ferdinand I-iu, astăzi Rege al României.

În interior, problema *materială* așa de grea a liberării țerănimii dintr'o robie economică fără păreche între popoarele Europei întregi.

Alături cu dînsa, și cel puțin tot așa de însemnată, problema *morală* a îndreptării unei societăți care n'a trăit pînă acum decît de o viață sufletească *aparentă*: coborîrea celor răi, ridicarea celor buni, înlăturarea leneșilor și neprevăzătorilor, chemarea la locurile de răspundere a acelor cari aduc cu dînsii o conștiință, o energie și un adevărat devotament către țară și rege.

Iar la hotare războiul european, furia milioanelor, toate patimile de cucerire deslănțuite, violența, brutalitatea, serbindu-și infernalul sabat,

pe cînd noi stăm înaintea întrebării, nespuse grele ca urmări, a însuși viitorului nostru național, nu numai al României, dar al tuturor Romînilor.

La noi aici vechea ordine s'a scufundat. A rămas numai formele, fărîme de pîreți care, fără temelie, se clatină. *Autoritatea* și-a pierdut puterea asupra sufletelor: nimeni nu mai crede în altul. *Solidaritatea* n'a apărut încă: nu credem încă în noi. O nație needucată politicește e la dispoziția măgulelilor și înțețirilor oricărui agent provocator, în solda unora sau altora, oricărui demagog setos de renume. Se vede această prefacere simptomatică: oamenii cei mai împovărați de păcatele trecutului cari îmbracă piele nouă și, vorbind de ideale în care nu au crezut niciodată, pontifică de pe scările templului din care nimeni mai mult decît dinșiși n'a făcut o tarabă, despre «prăbușirea zeilor». Caiafa în hlamida pătată de sînge a lui Isus pe care l-a răstignit.

Afară, nimic din legătura morală a națiunilor n'a mai rămas. Un vînt de nebunie oarbă sucește în vrtejul său omenirea și lasă în urma lui zilnic mii de oameni uciși, Ținuturi întregi distruse. Loialitatea, justiția, — cuvinte rămase total fără sens. Principiul național el însuși nu

se întrebuintează decît ca momeală pentru cei vii, ca giulgiu al morților pentru o cauză străină.

În aceste împrejurări Ferdinand I-iu începe a domni, în această zi hotărîtoare de 27 Septembrie 1914.

* * *

El n'are popularitate, fiindcă ajutătorii cari s'aũ impus regelui Carol aũ făcut tot ce li-a stat prin putință pentru ca el să nu fie o forță prin sine însuși. Despre însușirile Moștenitorului, despre felul său de viață s'aũ colportat cu stăruință toate zvonurile cele mai jignitoare, cele mai făcătoare de rău, și cine li căuta izvorul îl găsea totdeauna în lumea privilegiată a acelor cari se apropiaũ mai mult de dînsul, cari stăteau mai mult pe lingă el, cari erau datori cu credință absolută și cu toate sfaturile bune. Ziare erau puse anume pentru a-l pierde în opinia viitorilor săi supuși. Se comandaũ la scriitorii din Paris cărți infame contra lui. Nicî sfînțenia vieții de familie nu i-a fost respectată, măcar în povestirile ce treceaũ din om în om pentru ca un popor întreg să creadă că nimic nu e de nădăjduit de la viitorul Suveran. Și, în același timp, se luaũ măsurile cele mai dibace pentru a-l împiedeca de a sta în contact cu oamenii

cari-î voiaŭ binele și fiindcă voiaŭ binele țerii, pentru a zădărnici orice forță nouă pe care s'ar putea răzima un nou stăpinitor.

Aceasta face ca în credința multora, a celor mai mulți, lovitura Soartei care ajunge astăzi România să fie ca o catastrofă totală pentru Tron și țară.

* * *

Principele Ferdinand a știut aceasta. El a simțit nedreptatea care i se face. «Alteță Regală», îndrăzniam a-î spune la serbările pentru desvelirea monumentului din Iași al lui Cuza-Vodă, «iubirea unui popor nu trebuie desprețuită», și mi se răspundea cu cuvintele, pe care nu le-am uitat: «De sigur că nu. Cu greu se capătă și ușor se pierde». Și tot atunci am aflat nesfârșita lui iubire pentru țeran, care e singurul element neatins prin păcatele lui proprii de corupție în această țară, arzătoarea-î dorință de a înnoi măsurile lui Cuza-Vodă dacă ar găsi numai puterile politice pe care să se poată răzima. Din alt prilej am păstrat formula că «fiecare om are o conștiință care se deschide numai înaintea lui Dumnezeu» și aceastalaltă, tot așa de clară și de nouă, că «pentru ca să aibă o valoare viața, trebuie cucerită». N'a fost o întâmplare că prin-

cipale Carol a venit aici la Văleni și apoi la Universitatea din București nu pentru a căpăta cunoștinți, ci pentru a se pătrunde de un ideal. Și nu se cetiaŭ cuvinte scrise de altul cînd, la Craiova, înaintea statuii lui Barbu Știrbei, princiarul cuvîntător afirma că niciun Stat nu poate trăi decît răsîmîndu-se pe o țeră nime egal în dreptățită și mulțămită.

Nu știŭ ce crede Ferdinand I-iŭ despre modalitățile prin care se poate realiza idealul nostru, dar n'am măcar dreptul de a bănuî că sufletul lui se încălzește de el mai puțin decît oricare din sufletele noastre. În materie de politică internă însă, de sigur că această Domnie nu va fi stearpă. Ea va vedea hotărîri nebănuite și puteri la care nimeni nu se așteaptă. Sinceritate, lipsă de fast sînt însușiri pe care noul Rege le împarte cu Regina cea nouă.

El va trebui să fie însă bine sprijinit în acțiunea lui. Nu de ambițioșii cari aŭ ceva de așteptat de la dînsul. A-l ridica ar fi poate o mai mare greșeală decît a menținea tradiții, fatale de la o bucată de vreme, care măcar de la o Domnie la alta trebuie schimbate. El va trebui să fie sprijinit de devotamente tăcute și obscure,

pe care nimic să nu le condiționeze decit însuși interesul patriei și al viitorului ei.

Unui Rege în cea d'intăiū din zilele cîrmuirii sale i se poate vorbi altfel decit unui Suveran deprins a vedea în acei cari-l încunjură supuși, datorii înaintea de toate cu ascultare. E încă așa de mult *între* noi! Și, în această zi de care a-tîrnă așa de mult tot ce vom fi, ne îndreptăm cu încredere către Regele Ferdinand pentru a-i spune cu un glas pe care încercăm a-l face de o potrivă cu glasul, totdeauna vrednic de respect, al conștiinței naționale înseși :

«Maiestate, fit și de acum înaintea ocrotitorul celor mici, cari numai la Dumnezeu și la Rege își pot ridica nădejdele! În marginile puterilor constituționale, care sînt totuși destul de largi în ele însele, consacră zilele pe care ți le va da Dumnezeu pentru înălțarea lor. Ca ostaș, știți că ei sînt cei mai credincioși, cei mai devotați, cei mai buni, că ei dau pentru țară ultimul ban și ultima picătură de sînge, fără a cere nimic în schimb pentru dînele. Soția Maiestății Tale, Regina cea nouă, pe care mila de oameni a dus-o la căpătîiul lor știe că, după silinți de eroi, ei mor o moarte de sfinți, găsind în chinurile lor un ultim zimbet de recunoștință pentru măririle lumii care au știut să descopere agonia lor! Cu

acești oameni se pot face lucruri de care lumea să se uimească, atunci când ei vor vedea, sus, pe părintele lor în Suveranul țerii. A trecut jumătate de veac de la plecarea lui Vodă Cuza și el trăiește încă în toate sufletele; de ce să fie siliți, săracii de ei, a-și căuta numai lângă mor-minte mîngierea?

Uită-te în jurul Tău, Rege nou și încă tinăr! Uită-te, Regină, iubită din instinct de un popor întreg care totuși abia te cunoaște încă! Uitați-vă amîndoi, ca Suveran și ca părinți, ca oameni și ca Romîni, cu interes, cu dragoste! Nu știți cîți oameni buni sînt pe pămîntul acesta, cu totul deosebiți de toți aceia pe cari i-ați văzut până astăzi în jurul vostru, de la miniștrii unui joc de partide răzimat pe falsificația permanentă, până la oamenii care prin talente de lingușire și de petrecere au căutat — și unii cred că au izbutit — să străbată în intimitatea Voastră! Descoperiți odată și pe acești oameni de treabă, cari ard de dorința de a folosi și ei țerii! O clipă de hotărîre, și țara întregă s'ar simți întinerită și ar mulțami Acelui ce a făcut minunea de a o curăți de vechile și grelele ei infirmități. Ea singură nu poate, și nu poți Tu singur: împreună ați fi în stare să săvîrșiți minunea. Și fără minuni nu putem trăi, Măria Ta; nu puteam ieri: astăzi și mai puțin!

Iar noi, cei cari totdeauna am aşteptat ceva de la asemenea providenţiale prefaceri, cari am putut trăi numai din nădejdea lor, ni vom îndeplini datoria, din colţul nostru de umbră, întrebuiţind toate puterile graiului şi scrisului nostru pentru a-Ţi crea acea mare popularitate pe care un Suveran trebuie să şi-o merite în fiecare zi prin fapte, şi fără care Domnia lui nu este decit o firmă asupra căreia totuşi contemporanii ca şi urmaşii aruncă toată răspunderea pentru nenorocirile care ar fi.

«Să trăieşti, Măria Ta», îŢi zice astăzi ţara, care Te vrea biruitor pe drumul nădejdelor noastre şi făcător de dreptate ca Domnii cei buni de pe vremuri! Îndrăznesc a tălmăci după sufletul mulţimilor aceşt strigăt:

Viaţa Ta de om s'a închis în această dimineaţă, cu toate aplecările şi — să zicem! — slăbiciunile omeneşti ale ţărinei noastre. Regele s'a născut acum: el nu poate avea scăpături, şovăiri, slăbiciuni. E icoana de bronz a Ţerii, statornică, neînduplecată în cele bune, în cele rele neiertătoare. A trăi e pentru El altceva decit pentru noi, cari putem căuta odihnă şi mângiere în plăcerile vieţii; a trăi e a munci, a crede, a jertfi, a se jertfi.

De aceea îŢi putem spune şi noi: Să trăieşti Măria Ta!

Regele Ferdinand și datoria noastră.

În grele împrejurări externe—pentru a vorbi numai de acestea—se încheie o lungă, laborioasă și plină de glorie Domnie, care ni lasă tuturor o dulce datorie de recunoștință. În cripta de la Argeș s'a'u așezat rămășițele lui Carol I-iu și sufletul său poate aștepta senin judecata fără interes a Istoriei.

De acum înaintea acela care a fost întâiul Rege al României e mai mult decât atîta: e, prin amintirea lui, factorul moral de căpetenie în dezvoltarea Statului român. În orice pornire greșită puterea lui tainică ne va opri, fără să putem protesta împotriva ei, fiindcă ea va face parte din conștiința noastră însăși.

Dar lângă Regele care trăiește viu în sufletele noastre e Regele care se află în fruntea noastră. El își începe Domnia; El ni cere să începem Domnia Lui.

Căci o Domnie nu e opera unui om, ci e, supt impulsul și pe răspunderea unui om, devenit simbol național, rezultatul străduințelor și sacrificiilor pe care le face un neam întreg. Astăzi e vorba de Ferdinand I-iu, și de noi toți este vorba, pentru că precum la sfârșitul unei stăpîniri fericite, oamenii unei generații nouă asociază la recunoștința față de Suveranul dispărut pe părinții lor cari l-au ajutat fie și cu cel mai mic fapt și cu gîndul cel mai slab, astfel, cînd o stăpînire n'a izbutit să răspundă așteptărilor, osînda cade asupra tuturor acelora cari n'aū acordat un sprijin perfect loial și absolut desinteresat Domnului lor. Și nimic nu e mai greū decît acest act de condamnare din partea copiilor ce-ți vin pe urme.

De aceia e bine să ne gîndim în acest moment de tragică solemnitate că nu e unul dintre noi care să nu fie în cel mai adevărat înțeles al cuvîntului «factor răspunzător».

Regele cel nou are mai mult decît oricine în această țară simțul a tot ce i se datorește ei și neamului pentru înălțarea căruia în marginile dreptului etern România a fost întemeiată. El știe că e vorba de numele său bun de-a lungul veacurilor, de datoria Sa față de o mare moștenire și de viitorul fiului și al urma-

șilor Săi. Încrederea în El e cea d'întăiū dato-
rie a noastră astăzi, o încredere care nu ex-
clude sfatul cel bun, dar nu se poate împăca
nicîdecum cu presupțiia că oricare cetățean
poate ști mai mult și judeca mai bine decît
Intăiul Cetățean al Patriei. Pe cît e de lăuda-
bil ajutorul dat de fiecare în tăcere, după mă-
sura puterilor sale, pe atîta e de reprobabilă
pretențiia critică pornită de la informații gre-
șite pentru a duce la suspectări ireverențioase.

Să-i dăm Regelui Ferdinand, în acest ceas
cînd El judecă devotamentele după ce daū, nu
după ce se grăbesc a cere, un sacrificiu suprem:
al egoismului nostru, de partid sau de persoană.
Cu acesta, El n'are ce face. Cu orîcîtă bună-
voință s'ar uni, el poate fi piedeca de căpete-
nie a unei Domnii nouă, ale cării șovăiri chiar
n'ar însemna greșeli și ale cării greșeli chiar
n'ar putea fi interpretate ca rezultatul unor in-
tenții rele. Cine îndreaptă supt numele aceluia
căruia, îndreptînd, Îi face omagiul cuvenit al
credinței sale, acela și numai acela este un bun
cetățean al țerii. Iar cine provoacă și așteaptă
cu bucurie scăpătările unei neexperiențe fatale
în unele momente, acela e mai mult decît un
caracter neloial: e un trădător de țară.

În lături ambițiile din jurul Tronului! Tutela-
giile ofensătoare să tacă! Îmbulzelile triviale
să se oprească de bunul simț al națiuni! Să
fie în jurul Tronului astăzi unire, să fie liniște,
să fie libertatea hotărîrilor neinfluențate! Șefi
de partide, gîndiți-vă că Patria, că viitorul
acestuî neam simt nevoia de Regele, în plina
putere a autorității sale drepte, iar de forma-
țiuni noastre de luptă ceva mai puțin mult
mai puțin.

Mînă, cînd la hotare va fi liniște, cînd soarta
neamului va fi asigurată, cînd numai proble-
mele internă vor exista deosebirile vor putea
apărea din nou. Astăzi e un Tron de susținut
și de purtat un steag. Silințele tuturor trebuie
să se unească, fără ca nimeni să se gîndească
la partea pe care o aduce el.

E datoria noastră față de Regele Ferdinand.

Darurile Regelui.

Ferdinand I-iu începe Domnia Lui cu daruri, cu largi daruri întinse Țerii de mîinile Lui regale.

Vor ieși din temnițe osîndiții pentru nebunia desperată din 1907, și mamele bătrîne, femeile care duceau trăiu de sărăcie și jale, copiii orfanți de părintele, care totuși trăia, vor binecuvînta pe Suveranul liberator, care, știind suferința celor umili, a putut să înțeleagă și să ierte.

Nevinovații cari nu s'au putut apăra înaintea judecății, pocăiții pentru păcatele lor vor fi redați și ei societății din care i-a înlăturat osînda.

De peste toate hotarele vor alerga aceia cari au fugit de steagul țerii și cari de atîtea ori s'au rugat să fie îngăduiți a-l servi cu toată puterea pe care li-o dau muștrările de cuget.

Și o fundație de orfane, cu avere de un milion, va veșnici la Iași gloria lui Carol I-iu și pioasa mărinitie a urmașului Său.

Începe a se vedea ce cugetă sufletul și ce simte inima marelui nedreptătit care e astăzi Regele Teriu.

DESPRE REGELE CAROL

(DIN REVISTELE ȘI FOILE NOASTRE.)

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Cuvîntarea Regelui la Academie.

(1904.)

În Dumineca Floriilor, M. S. Regele a vorbit în Academia Romînă despre trei mari momente din istoria legăturilor noastre cu cetatea dunăreană, cu mîndra cetate de stîncă prădalnică a Nicopolei, pornind de la 1395 ca să ajungă la anul trecut, cînd s'a serbat amintirea a douăzeci și cincî de ani încheiați de la războiul Neatîrnării.

În frase largi, rostite limpede și puternic, Regele Carol a vorbit, înnaintea acelor mulți cari, ascultînd pe Suveranul lor, ascultaui și pe un povestitor sobru și interesant, despre vitejii din al XIV-lea veac și despre vitejii din 1877, despre bătrînul Mircea și despre anii Săi de tinerețe, despre marile și sfintele silinți, îndreptate în vremi așa de îndepărtate către același scop, de viață românească, de viață creștină și mîndră.

* * *

Întăia luptă de la Nicopol s'a dat într'o zi de

Joî, la 28 Septembrie 1396. Ca și în 1877, Romîniî nu erau singurî peste Dunăre, ci cu altul mult mai puternic, dar nu mai viteaz și mai bucuros de moartea pentru țară. Regele Ungariei Sigismund, care a fost apoi și Împărat în Germania, chemase creștinî din toate colțurile lumii ca să împiedece luarea în stăpînire de către Turci a Dunării și căderea Constantinopolei, care ar fi fost și ruina Ungariei. Căci marele Sultan Baiezid venise în țara lui Mircea, nu-l putuse bate, dar îl putuse goni la Brașov, în 1394, după lupta de la Rovine, și-i putuse da ca urmaș pe păcătosul ce-și zicea Vlad Voevod și înfățișa interesele păgîne. În zădar venise Sigismund, îndată după aceasta, ca să gonească pe Turci: Sultanului: el îi izgoni numai din cetatea cea nouă a Turnului, în fața Nicopolei, pe care ei o clădiseră tocmai atunci; dar, la întors, Vlad, care se așinea în munte, acoperi cu săgeți ucigătoare pe Ungurii ce treceau prin pasurile primejdioase ale Carpaților. Împăratul păgîn însuși încunjura cetatea împărătească a Răsăritului, de unde chema în ajutor Munul Paleologul, Împărat grecesc al acestei Rome Nouă.

Și iată că la glasul lui Sigismund, se adunau Francesi, cu fiul ducelui de Burgundia, Ioan, căruia i s'a zis „fără frică“, Germani, printre cari Ioan burgravul de Nürnberg, apoi cuib al Hohenzollernilor, și Frederic de Hohenzollern însuși, cumintele și

credinciosul întemeietor al mării Casei sale, — străbunul, de acum jumătate de mie de ani, al Regelui. Mircea fu așezat în Scaun de Voievodul Ardealului și veni și el, lacom de răsbunare, mînat de strașnice nevoi ale țerișoarei sale, precum ceilalți erau aduși de datoria față de Cruce, sau, ca Burgundul, de setea gloriei.

Sigismund trecu pe la Orșova. El luă Vidinul Bulgarilor și Rahova Turcilor, care trezesc și ele în mintea noastră amintiri de dăunăzi. De bună samă la Nicopol oastea cea mare se unii cu mica oștire a lui Mircea. Cetatea, sus, pe dealul gîrbovit, se împotrivi mult timp și dădu astfel Sultanului vreme să alerge. El veni foarte iute, abia în două săptămîni, fără pregătiri nouă, cu ce oaste avea pe lîngă el; el nu uită să cheme și pe Sîrbi, cari încă din 1394 se luptaseră supt Baiezid și împotriva lui Mircea.

Lupta, care putea hotărî toată soarta Răsăritului, se dădu supt cetate, dar nu către Dunăre, ci dincolo. Creștinii erau siguri de izbîndă: n'aveau nici pod, nici corăbii, și, în spatele lor, cetatea dușmană. Mircea își ceru dreptul de a porni cel d'întăiu, nu pentru vitejia-î, pe care o ascundea bucuros, ci pentru cunoștința oamenilor și împrejurărilor. Regele ar fi voit să-î dea cinstea primejdiei, dar mîndria Francesilor nu suferi. Călări, ei se aruncară asupra Tur-

cilor. Aceștia se dădură în lături, cu pierderi; dar săgetătorii, întâia linie turcească, li uciseră caii; spahiii călări, a doua, se închiseră asupra lor, iar, în fund, răsări Sultanul, în lagărul încunjurat de pari, între Ienicerii de oțel, pedestri, ca falanga și legiunea. Sigismund cercă să-și scape, dar era în zădar. Ai lui și ai lui Mircea se frînseră la rîndul lor de Ienicerii neclintiți ca stînca: Francesii fură uciși sau prinși, ca și foarte mulți Unguri; Romîni trecură înot sau pe luntri înapoi acasă; iar Sigismund, apărut de principii, se strecură pe cîteva mici corăbii la Chilia și de-acolo la Constantinopol.

Peste cîteva luni, Mircea răbdătorul își cîștiga singur țara îndărăt, pentru toată viața sa.

* * *

Drept ca un stejar, cu toți cei șezeci și cinci de ani ai săi, stăpînind cu ochii pătrunzători și vioi, de vultur, în fața tînăra, pe care o împodobia fără a o îmbătrîni barba albă, Regele Carol vorbea, cu o măreție liniștită, cu o solemnitate senină, despre Mircea Bătrînul, căruia „cu drept i s'a zis cel Mare“, despre străvechiul Hohenzollern, care n'a fugit, nu s'a lăsat prins și nu și-a părăsit căpetenia de oaste; despre marea nenorocire glorioasă care a înfrățit acum cinci sute de ani vremile vechi ale Regelui cu vremile vechi ale poporului nostru, în luptă și în suferință.

Tot în luptă și suferință s'a sfințit la 1877 uni-
rea dintre Măria Sa și noi. Aceste povestiri veniaū
la rînd acum în paginile cuvîntătorului. Un spirit
de evlavie domniā în sala largă, cînd glasul pu-
ternic începu iarăși să însemne, în cuvinte răsperate
ca o comandă, în frase fîlfîind ca steagurile, noua
poveste războinică. Înaintea zilei de astăzi ca și
înaintea tuturor vremurilor, Regele Carol primia
răspunderea faptelor îndeplinite, și atunci cuvîntul
„eu“ se desfăcea scurt și mîndru de pe buzele bine-
păzite. Încolo, ca și pe vremea lui Mircea, cellalt
glorios batrîn, era vorba de țară, — de țară și de
vitejii ei.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

De vitejii cari trăiesc, cu mulțămită, și cu o nes-
pusă duioșie de vitejii cari au murit. Pe aceștia,
căpitanul lor a fost să-i vadă, la mormîntul din
valea de sînge a Plevnei, în care s'a luat prin acea
jertfă a mulțimilor umile fier veșnic pentru Coroana
regală. Și, urmînd șirul trecutului său, cuvîntătorul
rosti vorbele Mitropolitului bulgar din Vrața, care
în acea zi pioasă de amintire a luptelor învingătoare
chema din pămînt pe morții din Plevna ca să se
bucure de venirea Domnului lor. Și, pe cînd, în o-
chii vorbitorului, o lacrimă tremura, la gîndul acelor-
mii de țeranî cosiți în floarea tinereții, de o moarte
grozavă, pe pămîntul străinătății, sala întregă se
ridică în picioare, închipuind în acea clipă întregul

popor românesc. Era pentru dînșii și pentru Dînsul. Regele stătu în loc: glasu-î era vădit zugrumat, oprit de una din cele mai puternice emoții ce pot stăpîni un suflet, și, cînd el se desfăcu iarăși sigur și limpede, Carol I-îu încheie cu pomenirea „celor ce aû murit pentru Neatîrnarea României“.

Trăiască Regele!

(„Sămănătorul“ III, no. 13, din 28 Mart 1904.)

«Zece Maiü.»

(1904.)

„Zece Maiü“ e același, dar el se schimbă neconținut. Înfațișarea se repetă din an în an, dar înțelesul, însemnătatea, serioșitatea serbării naționale tot cresc. Și, în jelul cum el e privit, și în duișia privirilor ce urmăresc puterea țerii ce se desfășură scînteietoare supt soarele de primăvară, și în respectul pentru persoana regală, și în căldura ce se aprinde în inimile tuturoră cînd steaguri trec după steaguri — căldură ce nu se cheltuiește, după firea aleasă a Romînului, scump la vorbă, în zgomotoase strigăte de „Trăiască“ sau în „urale“ căzăcești, — în toate acestea se vădește o înnaintare în cultura inimii, în purificarea sufletului, în simțul solidarității naționale. Această schimbare trebuie recunoscută și salutată ca unul din multele semne ale unui viitor mai bun.

✽

De foarte departe, din trecutul de flori de April

al copilăriei, aud coruri naive și stîngace care vestesc unuî mare oraș năpădit de străini neatîrnarea Terii. Copiii mici și mai mari străbat stradele și cîntă: e o colindă nouă, nu la pragul vre-unuî nou an, ci la pragul unei vremi nouă. În aceste cîntece se spune că ostașii Romăniei au învins și că ei și-au învrednicit pămîntul de a fi liber. Din cutare cerdac privește și ascultă, ușurat în nenorocirea lui, un rănit cu mîna legată saū sprijinit în cîrji: supt chipiul lui glorios, ochii aprinși de amintiri, sclipitori de mîndrie spun și ei că da, cu adevărat Romănia nu mai are stăpîn; cu siguranța aceasta a căzut el în ziua cea mare pe roșia pajiște a cîmpului de război. Romănia a înviat, spun copiii, răspîndind în aierul de Maiu mireazma glasurilor lor dulci. Cu adevărat a înviat, răspunde cine poate ști mai bine această, - rănitul.

Era încă ieri vremea bună și caldă, cînd în palate, în case și în căsuțe se sorbiau ziarele pline de știri răsunătoare și împodobite cu chipurile celor ce plătiseră cu viața soarta norocoasă a luptelor. Ochii în cari mîndria scînteia printre lacrimi urmăriaū ostașii cu opinci și căciulă, cari plecaū, pîlcuri-pîlcuri, la drum lung și greu, cu fața adînc serioasă, întipărită de evlavie pe care o au credincioșii cari calcă pe lespezile pridvorului unei biserici. Mînile harnice făceaū, ziua și seara, scamă albă, moale pentru tru-

purile tinere spîrcuite de săbii și străbătute de gloanțe. „Zece Maiu“ fusese întâiu în toate inimile, și de aceia el e așa de bine primit cînd se desfășoară să-răcăcios și nedeprius pe stradele prăfoase ale orașului cucerit de Evreime.

*

Peste cîtiva ani însă, iată alt „Zece Maiu“. Po-poarele cu cultura încă nedesăvîrșită pot să aibă frumoase avînturi în clipele mari, dar a prăznuii după cuviință simbolele, a-și aminti cu recunoștință de jertfele, așa de adevărate și de dureroase, care s'aun adus, a privi în viitor prin conștiința luminătoare a prezentului, — această înnaltă însușire o dă numai cultura îndeplinită în chip armonic și răspîndită asupra tuturor. Decî, în curînd, „luptele politice“, adecă hărțuirile sălbatece între cîteva mii de oameni lacomî de cinste, lacomî de putere și lacomî de bani, șforăiturile dramatice din Parlament, intrigile turco-grecești din culise, zbieretele de aramă ale ziarelor de scandal, de minciuni și ofense, frămîntările alegerilor aun stăpînit luarea aminte a tuturor. Eroii nu mai erau cei ce întovărășiseră la asalt pe purtătorii steagului tricolor, nu, ci cutare gură-mare din Cameră sau cutare gură-spurcată din redacții. Serbarea națională trecuse în sama oficialilor, cari aveau datoria să o facă și pe aceasta: ei se îmbrăcau în fracuri, puneau clacurile în cap, se înzorzonau

cu decorațiile ce răsplătiau serviciu necunoscute. Regele era socotit că vine după program ; înaintea Lui trecea după program trupele. Mulțimea din mahalale se revărsa la centru și dădea lupte cu gardiștii, cari se îmbrânceau mitocănește eu mitocanii. Lumea aleasă : politicianii în opoziție, intelectualii (vă rog !), spiritele fără prejudecăți (și fără materia cenușie în care, pe lângă alte lucruri ale minții, se înrădăcinează prejudecățile), sfetnicii desinteresați ai publicului, toți radicalii, socialiștii, anarhiștii, înaintații, blasații și, într'un cuvânt, toți snobii, toți înfumurații, toți puturoșii, toată leota de oameni mari neînțeleși — stăteau departe și zimbiau. „Ce guvern, ce oaste“ : „de ce nu s'ar lăsa bietele ființe chinute în casarmă, la plugul, la turma și la căruța lor“, suspinau visătorii, — snobi și ei până peste urechi ! Iar, alături cu Bulgarii rahagi, care-și strigaau marfa cu acele cuvinte de „rahat cu apă rece“ care au inspirat pe atâția bărbați duhlii, vânzătorii de gazete răspîndiau foaia „Adevărul“, în număr încadrat cu negru și cuprinzând articole și ilustrații care ar fi dus oriunde aiurea pe autorii lor — cu cea mai mare dreptate — la ștreang sau la pușcărie !

✱

Alt „Zece Maiu“, acum câteva zile. Încă de la ceasul hotărît, toată lumea aproape e în tribune ; biletele s'au împărțit rău, dar în îmbrăcăminte, în

atitudine, se vede măsură și cuviință. Vorbește tare numai câte un neobișnuit al serbării sau câte un original: e destulă tăcere ca să se audă scrișcatul roatelor pe nisip. Între asistenți se văd oameni politici cari nu sînt la putere și cari nu se uită pentru aceasta chiorîș la tribuna din față, a oficialilor: ei înțeleg că „Zece Maiu“ nu e pentru cutare miniștri sau pentru cutare partid, ci pentru tot ce am săvîrșit noi în silinți lungi de veacuri, pentru tot ceia ce am cîștigat, pentru tot ceia ce dorim și așteptăm.

Vin trăsurile diplomaților: tricornuri cu pene albe, fracuri bătute cu aur, șiruri de decorații, săbiuțe la coapse; în tribuna oficială încep presintări, conciliabule, șoapte și gesturi. Departe, tunurile tună. Alt șirag de trăsuri; vin miniștrii, cu pieptul străbătut de cordoanele roșii. Un semnal; jandarmii mătură hotărît și răpede lumea care a străbătut fără bilete. Supt soarele voios bulevardul rămîne liber.

Trăsura strălucitoare a Curții, cu vizitiu în roșu, cu lacheii în aur, aduce familia regală. Tăcerea și atenția în public e desăvîrșită. Iată Regina, cu părul alb, cu zîmbetul alb, cu lungă haină albă; principesa Maria, care pare însăși zîna acestei luni a lui Maiu, de lumină, de albastru și de trandafiri, Principele Carol, grav-grav ca un militar și ca un Moștenitor de Coroană, ce știe că a îndeplinit vrîsta de zece ani, Principesa Elisabeta, care nu cedează în

demnitate fratelui ei, pe cînd mica Principesă Maria, zburdalnică și veselă ca o păsăruică din acelea ce o privesc de pe statuia lui Ioan Heliade Rădulescu, amîină hotărît pentru mai tîrziu toate grijile represintației.

O mișcare. Regele a sosit. Stăpînind puternic frumosul cal arab, el se așează lîngă bronzul Înnaintașului său Mihai-Vodă. Chipiul cu surguciū alb stăpînește lîngă sumeața căciulă. O lumină pare că se aprinde în strașnicii ochi ai strămoșului de sus : ai zice că înțelege, că recunoaște și e mîndru ; pa-loșul pare că zvîcnește în mîna încheștată.

Regele, avînd îndată lîngă el pe Principele Ferdinand, în haina-î de general al roșiorilor, primește defilarea.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

În tactul energic al musicelor ce nu se văd, trec vînătorii grăbiți, într'un filfîit de pene negre pe pălăriuțele rotunde, asprii, severii dorobanți în albastru-negru, cu căciula de oaie neagră ; trec tunurile, obusierele, într'o zguduitură amenințătoare a metalului greoiu, pe cînd trîmbițele sună un marș legănat ; trec roșiorii de foc purtînd stegulețele în mînă, și sumbrii călărași, în sunetul goarnelor vioaie. A trecut un ceas și jumătate de cînd armele scînteie la soare, în revărsarea lor neconținută. Jandarmii călări trec în sclipirea de fulger a coifurilor — și închid defilarea.

În pasul, în fața celor ce se întorc acasă vezi ca

o impresie religioasă ; pare că vin de la biserică saă, mai bine, pare că acei ostași pe cari i-aă văzut, aă luptat și aă învins în numele Romăniei.

Și astfel serbarea națională se înalță, se purifică, se îmbogățește an de an. Poate că mîne chiar se va crede că însemnătatea ei a ajuns așa de covârșitoare, încît zăgazul de oficialitate se va rupe cu totul, și într'o largă cîmpie deschisă Regele Romăniei își va chema poporul întreg pentru ca să-î arăte cu mîndrie și iubire oastea, care asigură și făgăduiește.

(„Sămănătorul“, III, no. 21, din 23 Maiu 1904.)

Regele la Iași.

(1904.)

Regele României a intrat în triumf la Iași, Scaunul cel vechiu al Domniei Moldovenești, care a trecut asupra-î în opăra mare și sfântă, începută la 1859, de întregire politică a neamului românesc, întreg de mult cu sufletul.

Cei ce vor fi fost de față, vor fi știind acum să povestească despre mărețele serbări ce s'aũ desfășurat acolo. Miniștrii, deputații, senatorii, înalții funcționari, frunțașii politici, codașii aceleiași politice, poftiți și găzduiți, ca unii ce stau în rîndurile d'întăii ale poporului nostru, au văzut și pot să spuie cît îi taie capul — pe unii mai mult, pe alții mai puțin, pe atîția frăcuiți din zilele mari, de loc — despre cele ce au văzut, înțeles și simțit. Noi, ceștia-lalți, plevușca școlilor și scrisului românesc, am cetit cu nerăbdare, cu mîndrie, cu înduioșare prosa descriptivă pe care corespondenții evrei ai ziarelor din

București au trimis-o cu acest strălucit prilei. Prosa era cum putea să fie, dar avem puterea de a face transparent acest vâl grosolan și de a vedea cu inima aceia ce a fost.

Deci printre rînduri de mulțime deasă, a cărui viață întreagă se grămădia în ochii lacomi, aprinși, alaiul regal a trecut, în sunet de muzică și bubuit de tunuri, strălucind din aurul bogat al podocabelor și din oțelul sever al armelor. El a străbătut vechile strade reînnoite, a intrat în vechile biserici reparate, a înviat marele oraș mort al trecutului nostru. Umbrele nemîngiate ale strămoșilor încununatăi s'au potolit o clipă în durerea lor de înstrăinare și supt pietrele prăfuite ale vechilor morminte a trecut ca un fior de viață, zguduindu-le.

Regele a intrat ca un adevărat triumfător. El nu se luptase cu dușmanii țerii și nu aducea rămășițe de oști supt steaguri rupte, încununată de gloria celei mai mari jertfe ce se poate face pentru neam. Ceesurile acelea de luptă grea au fost de mult, și ele pot fi iarăși numai la chemarea celor mai puternice și neînlăturate nevoi și primejdii, cînd Dumnezeuul răsbunării și al dreptății smulge săbiile ele mai cu înțelepciune păzite. Carol I-ii, cel d'întăiu Rege al României unite, învinsese într'un război mai greu pentru dînsul decît multe altele și cîștig se o biruință mai rodnică decît cutare izbîndă de trufie ză-

dirnică asupra străinului. Bucuria cu care a fost primit astăzi mărturisește că el a cucerit împotrivi-
rile cele mai îndărătnice, că a încălzit sufletele cele
mai reci, că a dat viață inimilor celor mai amor-
țite și că a impus rânduială destrăbălării celei mai
îndrăznețe. Prin puterea unei demnități împărătești,
a unei nepărteniri neclintite, a unei desăvârșite jert-
firi a tuturor jignirilor, el a ridicat Coroana de Oțel
la acea înălțime senină unde nimic n'o poate înne-
gura și a făcut dintr'însa semnul văzut al legăturii
tuturor celor de aici, semnul văzut al viitorului celor
de aiurea.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Căci îmi aduc aminte de o altă primire, acum
șeptesprezece ani, care va rămînea ca o pată pentru
toți aceia, din așa-numita „oposiție“ și din „guvern“,
cari aū știut, prin păcătoșia unora și nemernicia al-
tora, s'o pregătească Suveranului în care totdeauna,
la orice popor luminat și cuminte, se întrupează Pa-
tria.

Regele venia în 1887 ca să sfințească Mitropolia.
Pentru a treia oară Iașul îl vedea ca rege, după
ce-l cunoscuse de mult ca prinț tînăr. Nicio mișcare
din inimă nu vestia momentul istoric. Gazetele prost
scrise ale liberalilor repetaū pentru nu știu a cîta
oară frazele de ghiată ale tipicului, ce păreaū scoase
dintr'un manual de corespondență. Profesorii noștri

își făceau lecțiile ca de obicei, și nu ni se dădea altă pregătire (pe atunci încă sufletul școlarilor nu era recunoscut oficial) decât împărțirea puștilor stricate pe care trebuia să le presintăm, dragă Doamne, la trecerea Suveranului. La Universitate, același lucru ca și la liceu. Ba încă s'aun găsit de acolo câțiva generoși profesori, cu mintea plină încă de amintiri revoluționare parisiene, cari au îndemnat, printr'un manifest tipărit, iscălit și lipit pe strade, pe „cetățenii“, studenți și nestudenți, ai Iașului să se dea înlătură înaintea Regelui care sprijine pe Ion Brătianu împotriva „voinței țerii“. Ziarele conservatoare aveau și mai puțină pază la gură.

Cu puștile la umăr, am văzut trecând alaiul pe lângă poarta vechei Academii Mihăilene. Erau mulți asistenți reci și nerespectuoși. Regele privia înaintea, deprins cu astfel de oameni. Penajele albe ale jandarmilor călări, cari-î urmau trăsura, se pierdeau acum către clădirea puternică a Otelului Traian și tropotele, foșnetele, zingănitul se îndepărtau, când ca o zguduitoră se făcu în mulțime. Caii se dădură înapoi speriați, mulțimea avu un freamăt de mirare spăimîntată, porțile școlii se deschiseră supt apăsarea ei subită: trăsura regală se oprise. Peste câteva minute, ca să ni putem forma o bună educație cetățenească, aflam ce fusese: „oposiția“ aruncase cu mere stricate asupra cortegiului ce cuprindea pe Suveran.

Și, peste câteva zile, de la ferestrele liceului, văzurăm, într'o rece și tristă dimineață, aceiași trăsură mergînd răpede spre gară fără altă întovărășire decît a gardei și a unor golanți cinici, cari înțelegeam noi bine supt ce impuls gîfîiaă strigînd : „ura“ !

Potrivit cu aceste exemple, peste vre-o doi ani, studenții Universității care se învrednicia de cinstea sitei regale — acum Regele presinta Iașilor pe moștenitorul său în Domnie — uitaă să-și scoată țigara din gură și pălăria din cap la apropierea Suveranului.

*

Astăzi această eră e închisă, și triumful Regelui e desăvîrșit tocmai acolo unde a trebuit odată ca El să se înfășure cu mai mult despreț.

Dar venirea Regelui la Iași mai are un înțeles, care vorbește tuturor inimilor românești.

Iașul e locuit pe trei șferturi de Evrei. Bogăția, viața, mișcarea lui e a lor. Flacăra zionismului s'a aprins și arde mai puternic acolo. Noi avem în Iași numai două lucruri : școlile, care sînt așa și așa, și bisericile, ce nu-și găsesc lesne părechea aiurea.

Și Regele Romîniei vine în Capitala pîngărită de murdara viață de afaceri a unui alt neam, nu pentru a vedea încă odată această viață modernă a „celei de a doua Capitale“. El vine din Ținuturi adevărat românești, străbate stradele unde să nădăj-

duim că ai noștri vor fi avut măcar locurile din față și merge să sfințească biserici înălțate din nou supt Domnia lui. El ascultă slujba creștină, slujba românească, pe locul unde aceiași slujbă a fost ascultată de strălucitul său înaintaș Vasile Lupu, ctitorul Trei Ierarhilor, de mărețul străbun Ștefan-cel-Mare, care a clădit într'o zi de după biruință biserica Sfântului Nicolae, „arhierarhul și făcătorul de minuni“. Și, încă odată, prinosul de recunoștință al „celui d'intăiu Rege al României unite“ s'a înălțat în cuvinte călduroase, ca o mireazmă bine primită, către sufletele veghetoare ale strămoșilor. Prin aceste acte și cuvinte trecutul și prezentul nostru se leagă iarăși, nedespărțite, înaintea străinului păgîn și dușman.

Pentru că, oricît s'ar scurge la noi valul necurat al vânătorilor de câștig, pămîntul e al nostru, căci noi am arat și am luptat pe el, căci noi am sămănat în el bobul pînii de toate zilele și sfintele oase ale ostașilor noștri morți pentru țară. Și vîntul va lua odată înaintea pleava pe care el a adus-o, iar noi, — noi vom rămînea înrădăcinați în glie!

(„Sămănătorul“, III, no. 41, din 10 Octombrie 1904.)

Regele Carol.

CU PRILEJUL JUBILEULUI DE 40 DE ANI.
(1906.)

..Noi, aceștia mulți cari nu sîntem și nu voim a fi robiți nimănuia și a căror ambiție este numai de a fi cetățeni harnici într'o țară cuviincioasă, cinstită și curată, noi nu putem j deca nici într'un fel, nici în altul. Noi nu putem spune că tot ce s'a făcut în acești patruzeci de ani este un dar; nici Dumnezeu nu dăruiește altfel de cit prin munca celor ce sînt dăruiești, și avem conștiința că, în ciuda celor răi și leneși, s'a muncit de cei buni și harnici, în această jumătate de veac aproape. Însă iarăși nu putem dumica, în căutarea de pete și de păcate, stăpînirea îndelungată și încununată de biruință a unui Rege care a ajuns la vîrsta cînd orice om are dreptul să ceară a i se recunoaște cu mulțămîntă respectuoasă binele ce a plecat de la el.

Noi ne gîndim la multe dureri și la cele cîteva bucurii pe care neamul nostru și Măria Sa Carol I-iu le-au împărtășit an de an pînă s'a făcut monumentul de sîrguință și jertfă din partea amîndurora, care e cea mai strălucită podoabă a jubileului. Ne gîndim la toate amintirile ce leagă acest pămînt și acest popor, ba poporul românesc de pretudîndei, de Măria Sa. Ne gîndim la mormintele de viteji asupra cărora din ochii tuturor cad la 10 Maiu lacrimile ca o rouă mîngîietoare, ne gîndim la acest steag în trei colori cu vulturul biruitor pe care Regele Carol și înaintașii noștri, tovarășii lui de luptă, l-au văzut fluturînd pe cîmpiile răscum-părării prin sînge a drepturilor noastre. Ne gîndim la toate lucrurile înnălțătoare ce s'aun pe-trecut în acest răstimp și care ne bucură de o potrivă.

Dar nu înțelegem a serbători prin lingușiri de cîini sătuî, cari se tîrăsc în jurul mesei stă-pănului. Noi nu sîntem robi orientali, ci ne simțim oameni liberi ca și Apusenii spre cultura cărora ne-am îndreptat. Credința noastră, munca noastră, curăția gîndurilor și inimii noastre ni îngăduie a sta drepti înaintea bă-trînului Suveran, care intrupează pentru noi, nu putința de a stăpîni cu voia lui pentru cai noș-

tri>, ci Patria în cel mai înalt și mai sfânt in-
teles al cuvîntului.

Sînd drepti și mîndri, îi închinăm Regelui
Carol, nu prinosul temenelelor turcești, nu umi-
lita terfelire a sufletelor veștede, ci energia
nouă a sufletelor noastre harnice și hotărîte.
Nu-î zicem : ajung dafinii de acum treizeci de
ani ; să jubilăm și azi și mîni și poimîni, să ju-
bilăm uni după alții. Ci, ca unui Voevod din
vremuri, ascultător pentru suferințele mulțimi-
lor. Îi spunem cu glas tare : Măria Ta, nu e fe-
ricită această țară ; cei mai buni fiți ai ei se
istovesc pe brazdă și din singele și viața lor
își fac averi, arme împotriva noastră, Jidoviți
Galiției și spuza pribeagă a neamurilor din lume.
Măria Ta, viermuesc asupra noastră și în preaj-
ma Ta oameni stricați, cari ni mănîncă din
carne cu gurile lor scîrboase. Un neam întreg
e legat de dinșii, și din inima Măriei Tale nu
poate pleca toată fapta bună pe care ai vrea
să-o dai. Ei, ăștia, gîrboviții de decorații, ăștia
sînt dușmanii noștri, dușmanii Măriei Tale, pe
care Te-ați amenințat și cu omorul, ei sînt duș-
manii țerii, dușmanii neamului, dușmanii fai-
mei noastre, ai viitorului nostru Ei vrea să
nu ne simțim, să nu ne mișcăm ; ei vrea să

nu vezi, să nu auzi, să nu voiești. Ei trîntorii și stricații, ei, politicianii.

Nu-ți vom zice: izbăvește-ne de ei, Măria Ta, cu ajutorul lui Dumnezeu care Ți-a dat odată biruința; căci nu ne poți izbăvi. Ești Rege, ai coroană și scepuru, ești mai mare de cît oricine dintre noi, dacă nu mai mare decît toți la un loc; steagurile se pleacă înaintea Ta, noi toți ne închinăm înaintea bătrînețelor Tale obosite în muncă, dar să ne izbăvești de ei, *n'ai putere*; nu n'ai. Însă, cînd vom fi alătura de Tine, noi, tinerii ni cari clocotește puternică și curată viața cea nouă, cînd vor fi cu Tine acele miî de miî de săraci ai ogoarelor, în numele cărora numai noi dacă vom putea vorbi, atunci toată vlaga dușmanului rău va peri: atunci vom învinge Măria Ta, *vei* învinge, și sulița bătrînului viteaz va străpunge spurcatul balaur.

Atunci, supt înțeleapta îndreptare a Măriei Tale, se va putea munci în sfîrșit cu spor: atunci Țara Românească va fi a Romînilor, dar a tuturor Romînilor. Atunci granițele reie vor cădea de la sine, și ți va îngădui Dumnezeu să vezi aceasta. Și, cît va trăi neamul nostru, se va pomeni cu recunoștință Acela care a stat în fruntea ostașilor ce ne-au desrobit de păgînia

Turcilor și în fruntea oamenilor curați care ne-aș desrobit de împilătorii, și mai păgîni, ai însuși neamului lor.

Rupe, Măria Ta, lanțurile de aur, și vom cerca să rupem lanțurile de fier. O nouă Romănie poate ieși din acest ultim război al bătrînețelor Tale.

(„Neamul Romănesc“, I, no. 1; 10 Mai 1906.)

Regele și Țara.

(1912.)

A fost un timp, foarte greu și pentru natura cea mai energică și mai pătrunsă de sensul moral al unei misiuni istorice, în care tânărul prinț Carol s'a găsit în această țară fără niciun alt razim decât acela, în adevăr cu neputință de sfărmat, al conștiinței sale. Politicianii cari dărâmaseră un tron credeau că acela pe care ei l-au întemeiat poate fi dărâmat după plac tot de dînșii și nu se sfiau să aclame, din opoziție, orî Domnia pămînteană a boierilor, orî noul principe strict constituțional al liberalismului moderat, orî republica radicalilor. Iar nația, ea știa doar că Vodă-Cuza plecase izgonit de neîmpăcate urî și că în locul lui e un „străin“.

Au trecut acele vremi: resortul intim al sufletului lui Carol I-ii a fost mai tare decât

toate acele patimi de lupi flămânzi și de tauri cu cerbice tare. A rămas. A guvernat: izbutind une ori, alte ori mai puțin norocos în silințele sale, cum e soarta omului, pe care n'o hotărăște numai voința sa, ajutată de orice însușiri. Și, fiindcă a rămas și a guvernat, conspiratori, lapidatori de tron, mîzgîlitori de steme princiare au lepădat în anticamera de serviciu, unul după altul, sumbrele mantii de carbonari, ca să îmbrace livreaua argint și roșu a Maiestății Sale. Unul după altul au descris înaintea picioarelor regale cel mai perfect semicerc al plecăciunii interesate, și în dosul imperioșilor ochi albaștri ai Suveranului era, de sigur, cineva care putea rîde fără ca toată această domesticitate politică să-l vadă. Iar țara știa prea puțin că mai sus de toată această lene, lipsă de demnitate, lipsă de conștiință și de adevărat patriotism, era o neadormită muncă de Rege, condusă de o conștiință ce nu-și iartă nimic și avînd drept scop interesul general în cel mai înalt înțeles al cuvîntului.

Cu vremea însă toate se află, și, lucru ciudat, chiar și cele bune. Până jos la țerănime, și chiar între țerani, a intrat convingerea că, dincolo de toți acești trufași, îndrăzneți, ră-

păreți, cari nu înțeleg măcar să lucreze muncă bună și folositoare când ridică pretenția de a fi, peste țară și peste rege, factorul unic în toate ramurile vieții acestui popor, mai este totuși cineva: un bătrîn cîrmuitor care a în-nălbît în mijlocul bucuriilor și durerilor noastre, cu singura părere de rău că, la capătul străduințelor ce a cheltuit, mai este totuși atîta de făcut și pe urmă. Și țara, ca ieri, la Iași, a aclamat sincer, călduros, din toată inima și cu toată credința, pe acest rege rezervat, discret, rece, care se arată rar și vorbește puțin, dar în care se poate găsi tot ceia ce n'am fost în stare a ni da noi înșine.

Și tocmai acum Regele venerat și iubit, în ciuda tuturor, și împotriva Sa însuși, care n'a voit și n'a căutat nici cea mai bună popularitate, are, în locul adulatoarelor de până ieri, trecuți întru Domnul său îndepărtăți de la afaceri, numai adversari, — ai persoanei, dacă nu ai Coroanei sale. Liberalii au plecat cu vorbe de mînie împotriva Acelui care-i trimesese în opoziție înaintea de vreme; conservatorii au venit în locul lor cu credința că s'au impus Coroanei, prin adunările de acum doi ani, în care persoana Regelui nu era, de sigur, respectată, și, la Iași, de la bucuria

Suveranului lipsia cel d'întăiu sfetnic al său, care se crede azi jertfit pe nedrept, pe o chestie de dreptate și cinste, și nu se sfiște s'o spuie: un gest de neîncredere, și toți acești guvernamentală ar fi în stradă cu pumnul spre fereștile Palatului. Iar tachiști, aceia nu se încurcă de loc: au ales un comitet de agitație perpetuă împotriva singurului „factor” pe care-l „recunosc”; ei vorbesc de întruniri la Sinaia și de trimeterea amenințătoare a d-lui prinț Moruzi ca un nou Mencicov la Palatul acestui nou Abdul-Megid, care va trebui să cedeze.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Deci, toți împotriva Regelui.

Numai cît 1912 nu mai e 1870. O mică deosebire s'a introdus. Azi este o țară, care urăște politicianismul și e bucuroasă să scape de toți represintanții lui. Și această țară urează la împlinirea celor 73 de ani de vrîstă ai lui Carol I-iu, și pentru că el nu se înfățișează ca șeful suprem, aclamat și adulat, al clasei ce stăpînește în silă, viață liniștită și răsplătitoare, pe care să n'o poată tulbura aceste șoapte mînioase și aceste desperate strigăte.

(„Neamul Romănesc, VII, no. 39, 10 April 1912“.)

Jubileul Regelui.

(ÎN SEPTEMBRE 1912.)

Regele și-a serbat cinzeci de ani de ostășie.

Mulți pot să ajungă această zi, puțini sînt a se socoti însă vrednici de dînsa. Atîția aũ fost numai în alcătuirea unei oștiri pe care, de drept, ca suverani, o comandă și aũ adaus prin uniforma strălucitoare la prestigiul neapărat al persoanei lor. Pe lîngă „milităria“ exterioară, este însă, mult mai rară, ostășia lăuntrică, și pe aceasta în grad înalt a avut-o Regele Carol.

Căci Măria Sa n'a fost numai bunul ofițer cu iubire pentru meșteșugul armelor, prin care în această tristă lume de nedreptate și de ură se apără cu sînge și moarte dreptul țerilor și al națiilor. N'a fost numai îndeplinitorul exact al datoriilor sale față de armata întărită și condusă de Măria Sa. Și n'a fost numai acel fericit de numele căruia se va lega în veci de veci amintirea liberării noastre de ultimele

rămășițe ale supunerii și a învierii unei vechi glorii din care și în cele mai rele zile s'a hrănit ființa noastră morală.

Nu, ostășia sa a dus-o regele Carol și în viață. Dincolo, e un model pentru soldați, dincoace poate fi un model pentru orice cetățean. A fi ostaș pe câmpul de luptă înseamnă a-ți interzice orice plăceri ale vieții, cu gândul numai la comanda pe care o exerciți, la locul pe care-l ocupi, la misiunea pe care o îndeplinești, la grozava răspundere a istoriei. Înseamnă a cunoaște un singur drum: al datoriei. Înseamnă a trăi în conștiința zilnică a unei jertfe, oricât de dureroase, dar necesare.

Și în viața sa, între noi petrecută, cu ceasurile ei bune și cu cele rele, până la ceasul când a dat prin voia aspră a soartei carnea cărnii sale și sîngele sîngelui său pămîntului acestuia al nostru, cel d'întăiu Rege al României a făcut zilnic dovada virtuților ostașului. A răspins toate plăcerile care aleargă înaintea regilor. A răspins până și mîngîierea vcseliei între ceasurile muncii neîntreprute. Adînc serios a stat între recile ziduri de piatră goală ale datoriei sale de monarh. În jurul său niciodată acest sentimental cu inima duioasă nu și-a îngăduit a iubi sau a urî. La sine nu s'a gîndit niciodată pentru a cere ră-

gaz său cruțare. A doua zi după cele mai chinuitoare dureri fizice și după durerile morale cele mai sfîșietoare, el a fost în vederea tuturor la datorie. Bătrîneța însăși și-a supus-o acela care n'a avut o mai mare mîndrie decît să apară tare ca bronzul, rece ca marmura, pe calul său de generalisim între steaguri.

N'a cerut nicio recunoaștere, și lingușirea a condamnat-o — pot s'o spun, căci o știu, — în conștiința sa sigură. N'a avut măcar mulțămirea de a fi înțeles. Căci complimentele, chiar cele cu talent, înjosesc demnitatea supremă, iar lauda „dibăciei”^{Cluj} mai prejos de însușirile ca și de idealul acestui suveran. Și poate că între acești mari meșteri ai dibăciei poate apărea ca „dibaciū” tocmai Acela care se inspiră numai de la tradițiile sale de familie, de la cugetul său de creștin și de la răspunderea sa de Rege pentru a face lucruri pe care de sigur dibaciū nu le pot aștepta.

Am scris aceste rînduri într'una din acele zile cînd sufletul zguduit e mai dator decît oricînd să meargă drept la adevăr, în credința că și un Rege are dreptul la zilele mari ale vieții sale să audă glasuri care nu răsună la Curte și în jurul ei.

(„Neamul Romănesc”, VII, n-le 108-9, 25 Septembrie 1912.)

„Regele și Țara.“

Unele foî spun public și uniî oameni politici șoptesc în taină că greutățile politiceî externe a României în momentul de față vin dintr'un desacord permanent între dorințele Regelui Carol, care se îndreaptă spre Germania, și amintirile ca și aspirațiile țerii, care tind în direcție opusă,

S'a ajuns de la polemice de ziare la comunicate oficiale mai mult sau mai puțin dibace și bine venite.

Dacă vorbesc și foile Guvernului în articole-prime, iertat să ni fie să atingem și noi această chestie.

Noi știam că Suverauul României e din neamul vechi și glorios al Hohenzollernilor atunci când țara i-a încredințat conducerea soartei sale; noi ni dădeam seama că tînărul principe a crescut în mediul național german,

că a purtat uniforma lui Wilhelm I-iă, că frați ai săi luptă — și erau să sîngere — supt steagul Imperiului.

Știam însă, pe de altă parte, că niciun viitor Domn al Romăniei nu poate veni dintr'o societate fără caracter național, căci doar nu era să alegem pe nepotul presidentului Elveției ori pe fiul unui senator din Cleveland. Dar mai știam un lucru : că orice om este ce datorește înnaintașilor săi, sîngelui său, pămîntului în care s'a născut, și ce-și datorește și însuși, atunci cînd o misiune istorică îl așează prin voia lui Dumnezeu pe alt pămînt, între oameni de alt sînge și cu alte tradiții în suflete. Și știam că marile conștiințe nu văd nimic decît drumul drept al chemării lor providențiale. Ori vre unul din marii șefi ai lumii catolice aŭ fost altceva decît urmașii Sfîntului Petru, orice ar fi șoptit în taină inimilor de Italian, de German, de Frances ?

Și că Regele Carol este înnainte de toate o mare conștiință, s'a îndoit cineva ?

Dar, odată făcute aceste constatări, să pri-
vim și altă lature a chestiunii.

Sînt suflete în care se petrec tragedii sfi-
șietoare, în care se poartă grozave lupte tă-

cute. În chip eroic, datoria biruiește în ele. Reservistul din 1907, care a trăs asupra bătrînului țeran răsculat care era tatăl său și, după aceea, a cerut voie să iasă din rînduri pentru a-l înmormînta, acela avuse în sufletul lui simplu o astfel de eroică hotărîre. Dar, dacă s'ar fi găsit cineva care să-î facă atunci, lui, morala datoriei, s'ar fi putut califica fapta aceasta altfel decît ca o infamie?

Și oare este o simplă nedelicateță să se dea astăzi, cînd Hohenzollernii stau în fața gloanțelor, cînd floarea tineretului german cade în lupta pentru idealul, bine sau rău înțeles, al patriei și cînd România așteaptă, prin hotărîrea unui Consiliu presidat de Regele, numai ceasul ei, îndemnuri de romînism sufletului sîngerat, dar plin de resemnare eroică, al lui Carol I-iu?

(„Neamul Romănesc“, IX, no. 32, 17 August 1914.)

APENDICE.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Testamentul Regelui Carol.

(DIN «MONITORUL OFICIAL.»)

TESTAMENTUL MIEU

scris și iscălit de propria mea mână la 14/26 Februar 1899 în Capitala mea București.

TESTAMENTUL MIEU,

Scris de mine în luna lui Februar 1899 pentru a fi publicat prin «Monitoriu» după moartea mea, cu rugămintele ca ultima mea voință și dorință să fie urmate tocmai cum le-am descris aici de propria mea mână, fiind încă voinic și sănătos.

Avînd aproape 60 ani, privesc ca o datorie ca să mă hotărăsc a lua cele din urmă dispoziții. Alcătuiind acest testament, mă gîndesc înainte de toate la iubitul meu popor, pentru care inima mea a bătut neîncetat și care a avut

deplină încredere în mine. Viața mea era așa strîns legată de această de Dumnezeu binecuvîntată Țară, că doresc să-i las, și după moartea mea, dovezi vădite de adîncă simpatie și de viuul interes pe care le-am avut pentru dînsa. Zi și noapte m'am gîndit la fericirea României, care a ajuns să ocupe acum o poziție vrednică între Statele europene : m'am silit ca simțimentul religios să fie ridicat și dezvoltat în toate straturile societății și ca fiecare să împlinească datoria sa, avînd ca țintă numai interesele Statului.

Cu toate greutățile pe care le-am întîlnit, cu toate bănuielile care s'au ridicat, mai ales la începutul Domniei mele, în contra mea, expunîndu-mă la atacurile cele mai violente, am pășit, fără frică și fără șovăire, înainte pe calea dreaptă, avînd nemărgenită încredere în Dumnezeu și în bunul simț al credinciosului meu popor. Încunjurat și sprijinit de fruntașii Țării, pentru cari am avut totdeauna o adîncă recunoștință și o vie afecțiune, am reușit să ridic, la gurile Dunării și pe Marea Neagră, un Stat înzestrat cu o bună armată și cu toate mijloacele spre a putea menține frumosa sa poziție și realiza odată înaltele sale aspirațiuni.

Succesorul meu la Tron primește o moștenire de care el va fi mîndru și pe care el o va cir-

mui, am toată speranța, în spiritul mieu, călăuzit fiind de devisa:

«Tot pentru Tară,
Nimic pentru mine.»

Mulțumesc din suflet tuturor cari au lucrat cu mine și cari m'au servit cu credință, iert a-celora cari au scris și au vorbit în contra mea, căutînd a mă calomniă sau a arunca îndoiele asupra bunelor mele intențiuni. Trimetînd tuturor o ultimă salutare plină de dragoste, rog ca și generațiile viitoare să-și amintească, din cînd în cînd, de acela care s'a închinat cu tot sufletul iubitului său popor, în mijlocul cărui el s'a găsit așa de fericit. Pronia cerească a voit ca să sfîrșesc bogata mea viață: am trăit și mor cu devisa mea, care strălucește în armele României

«Nihil sine Deo!»

Doresc a fi îmbrăcat în uniforma de general (mică ținută, cum am purtat-o în toate zilele), cu decorațiile de război și numai Steaua României și Crucea de Hohenzollern pe piept. Am rămas credincios religiunii mele, însă am avut și o deosebită dragoste pentru Biserica răsăriteană, în care scumpa mea fiică Maria era botezată. Binecuvîntarea corpului mieu se va face de un preot catolic, însă doresc ca clerul amîn-

duror Bisericii să facă rugăciuni la sicriul meu, care trebuie să fie foarte simplu. Corpul meu va fi expus în sala Tronului, încunjurat de flori și de verdeață. Rog foarte mult să nu fie cunună, afară de câteva de flori naturale, și aceasta numai când înmormintarea mea va fi în lunile florilor; altmintrelea vor fi numai ramuri de brad. Coroana de oțel, făurită dintr'un tun luat pe câmpul de luptă și stropit cu sîngele vitejilor mei ostași, trebuie să fie depusă lângă mine, purtată până la cel din urmă lăcaș al meu și readusă atunci la palat. Sicriul meu, închis, va fi pus pe afetul unui tun biruit (dacă se poate) la Plevna și tras de 6 cai din grajdurile mele, fără văluri negre.

Toate steagurile care au fluturat pe câmpiile de bătaie vor fi purtate înaintea și în urma sicriului meu, ca semn că scumpa mea armată a jurat credință steagului său și șefului său suprem, care, prin voința lui Dumnezeu, nu mai este în mijlocul credincioșilor săi ostași. Tunurile vor bubui din toate forturile din București, Focșani și Galați, ridicate de mine ca un scut puternic al vetrei strămoșești în timpuri de grele încercări de care Cerul să păzească Țara.

Trimet armatei mele, pe care am îngrijit-o cu dragoste și căreia i-am închinat toată inima,

cea din urmă salutare, rugînd-o a-mî p astra o amintire caldă.

Doresc ca corpul mie  să fie îngropat  ng  biserica Curții-de-Arge , reclădită de mine,  i care poate deveni mormintul dinastiei romine ; însă, c nd Capitala Regatului va cere ca cenușele mele să r m n  în mijlocul iubi ilor miei Bucure teni, atunci înmormintarea la Curtea-de-Arge  va fi provizorie, p n  ce se va clădi un mausoleu pe o  nn l ime împrejurul ora ului, unde se poate deschide un bulevard (mă g ndesc la  nn l imea înainte de biserica C r midar , unde se g se te astăzi un pavilion al Institutului Geografic Militar).

Recomand pe Regina Elisabeta poporului mie , sigur fiind că toți Românii vor înconjura cu dragoste  i credin  pe prea-iubita mea so ie. Am hot r t ca Regina Elisabeta să se folosească, c t ea va trăi, de toate veniturile mo iilor mele : Bro teni, Sinaia-Predeal  i M n stirea, care dau împreună o sumă de patru sute de mii lei cel puțin ; în cazul că veniturile vor scădea supt suma aici indicată, atunci succesorul mie  va completă ce lipse te. Sper că apartamentele din Palatul Regal de la București, ocupate astăzi de Regina, vor r m nea la dispoziția Sa. Castelul Pele  il hot r sc ca re edin  de vară pentru

mult iubita mea soție. Întreținerea acestei reședințe este în sarcina succesorului meu, căruia las în moștenire Castelul împreună cu întreaga moșie «Sinaia-Predeal», cu toate clădirile și stabilimentele. Moșia mea Broșteni din județul Suceava revine asemenea viitorului Rege al României din Casa de Hohenzollern. Moșia mea Mănăstirea din județul Ilfov va deveni proprietatea strănepotului și finului meu, Principele Carol al României, din ziua majorității sale; din veniturile acestei moșii însă nu se poate dispune înainte de moartea Reginei Elisabeta. Moșia mea Slobozia-Zorleni din județul Tutova, cumpărată din moștenirea mea părintească, am destinat-o, printr'un act deosebit¹, iubitului meu nepot, Principele Carol de Hohenzollern; Orfelinatul agricol «Ferdinand» va rămânea neatins pe moșie și întreținut de Viitorul Rege al României.

Casele și terenurile mele împrejurul Palatului Capitalei trec în posesiunea viitorului Rege al României.

Galeria mea de tablouri, tocmai cum este descrisă în catalogul ilustrat al bibliotecarului meu Bachelin, va rămânea pentru totdeauna și de-a întregul în Țară, ca proprietate a Coroanei României.

¹ Depus la Sigmaringen.

Succesorul meu (Principele Ferdinand al României) va plăti din economiile mele un milion de lei ca dar din partea mea Reginei Elisabeta, care poate dispune de această sumă cum Ea va voi. Dăruiesc asemenea șese sute mii de lei nepoatei mele, Principesei Maria a României, rugînd tot de odată ca viitoarea Regină să combată luxul, care aduce, prin cheltuieli nemăsurate, atîtea nenorociri în familie.

Hotărâsc ca zestre pentru strănepoata mea, Principesa Elisabeta a României, opt sute de mii lei: această sumă va fi depusă în fondurile Statului român la Casa de depuneri din București și nu poate fi atinsă (nici chiar dobînzile) pînă la căsătoria sa sau la vîrsta de 21 ani a tinerei Principese.

Prin o bună gospodărie și o severă rînduială în cheltuieli, fără a micșora numeroasele ajutoare, cerute din toate părțile, averea mea a crescut din an în an; veniturile Domeniului Coroanei au contribuit, mai ales, la această creștere, multă-mită unei administrații foarte bune și prevăzătoare a lui Kalinderu, care s'a închinat, cu un devotament nemărgenit, la această instituție, devenită așa de folositoare pentru Țara întregă; asemenea credinciosul meu secretar L. Basset a condus trebile mele cu atîta circumspecție, că

pot dispune astăzi de sume însemnate în folosul scumpei mele Români și pentru binefaceri.

Am hotărât dar o sumă de douăsprezece milioane lei pentru diferite așezăminte, noi fundațiuni și ajutoare, în fondurile Statului și publice, în acțiuni sau bani; această sumă va fi distribuită precum urmează:

1) Academiei Române, șese sute mii de lei, ca capital pentru publicațiuni;

2) Fundațiunii mele universitare pentru sporirea capitalului, șese sute mii de lei;

3) Orfelinatului «Ferdinand» din Zorleni, lângă Birlad, pentru sporirea capitalului, cinci sute de mii lei;

4) Pentru întemeierea unui Internat de fete de ofițeri din armata mea, ca un institut de educație cu un învățământ practic (ca Augusta-Stift la Charlottenburg), la Craiova, două milioane de lei;

5) Pentru întemeierea unei școli industriale la București (organizarea sa aproape ca aceia de la München), trei milioane de lei.

Suma de cinci milioane (pentru No. 4 și 5) va fi depusă în fondurile Statului la Casa de depuneri, dobânzile vor fi întrebuințate numai la sporirea capitalului până la deschiderea acestor două așezăminte; $\frac{1}{3}$ din capital este pentru clă-

dire, $\frac{2}{3}$ pentru întreținerea lor. Dobînda banilor în timpul clădirii va fi plătită de succesorul meu și terenurile pe care se vor ridica aceste două institute, rog foarte mult a le da fără plată.

6) Societății de binefacere «Elisabeta» pentru sporirea capitalului, patru sute mii de lei;

7) Societății Geografice, fondată de mine, trei sute mii de lei capital;

8) Surorilor de caritate, fondate de Regina Elisabeta, trei sute mii de lei capital;

9) Pentru întemeierea unui fond spre a veni în ajutor ofițerilor cari sînt în strîmtoare, un milion lei capital, depus în rentă romînă la Casa de depuneri; se pot da ofițerilor din armata mea din capital împrumuturi pînă la 5.000 lei, cu patru la sută, însă această sumă trebuie să fie înapoiată treptat după 4 sau 5 ani;

10) Pentru întemeierea unui fond ca ajutor pentru studenții săraci, cinci sute mii de lei capital depus în fonduri de Stat la Casa de depuneri; în fiecare an dobînzile acestui capital vor fi împărțite între 50 de studenți săraci;

11) Pentru burse în străinătate, spre a pregăti pe tinerii pentru școala industrială ca profesori, cinci sute mii de lei ca capital;

12) Pentru Biserica națională, șese sute mii

de lei capital; dobânzile vor fi întrebuințate ca ajutor pentru bisericii sărace în reparație sau începute și care nu pot fi isprăvite din cauza lipsei de mijloace;

13) Pentru cantinele școlare, capital trei sute de mii de lei;

14) Pentru distribuirea la diferite societăți de binefacere și de încurajare, recunoscute ca persoane juridice, cinci sute mii de lei;

15) Pentru sporirea capitalului «Casei de ajutor», înființată de mine în amintirea a 25-a aniversare a căsătoriei mele, 1894, pentru muncitorii rurali în anii de secetă, patru sute mii de lei;

16) Pentru Biserica catolică din România, patru sute mii de lei;

17) Pentru Biserica protestantă din București, una sută mii de lei.

Distribuirea acestor douăsprezece milioane va fi începută numai un an după moartea mea, astfel ca toate dobânzile acestei sume (aproape cinci sute mii de lei) să rămână disponibile.

Hotărâsc ca acești bani să fie întrebuințați în modul următor:

Întregul personal superior și inferior al Curții regale, al Casei și administrației mele va primi lefii, cum sînt prevăzute pentru dînsul în bud-

gatul mieu, încă un an întreg după moartea Mea, adică 12 luni; suma acestor lei se urcă aproape la 240.000 de lei; restul va fi distribuit astfel, ca pomană pentru săraci:

La București, cinczeci mii de lei — la Iași, treizeci mii de lei — la Craiova, douăzeci mii de lei — la Galați, zece mii de lei — la Brăila, zecce mii de lei — la Ploiești, zece mii de lei — la Botoșani, zece mii de lei — la Birlad, zece mii de lei — la Focșani, opt mii de lei — la Pitești, opt mii de lei — pentru fiecare din celelalte orașe capitale de județ, cinci mii de lei.

Dacă milostivirea lui Dumnezeu îmi va dărui încă câțiva ani, am dorință a prevedea, în codicile, alte legate în folosul Țării. Stăruiesc însă ca acest testament, scris de propria mea mână, care conține tot ce doresc astăzi, în anul 1899, să fie urmat și executat întocmai cum l-am alcătuit.

Înălțînd rugăciuni fierbinți către A-Tot-Pater-nicul ca să ocrotească de apururea România și să răspîndească toate harurile asupra scumpului mieu popor, mă închin cu smerenie înaintea voinței lui Dumnezeu și iscălesc cea din urmă hotărîre a mea: în numele Tatălui și al Fiului și al Sfîntului Duh, Amin.

Făcut în București, la 14/26 Februar 1899.

CAROL.

Am scris și iscălit de propria mea mână acest testament, pe două coale, formînd opt pagini legate cu un fir roșu și am pus sigiliul mieu.

14/26 Februar 1899.

CAROL.

Codicil la testamentul Mieū din 14/26 Februar 1899.

Scris și iscălit de propria mea mână,
în Decembre 1911.

Hotărăsc încă că din averea mea să fie depus un capital de un milion lei în bani său în renta Statului (cu minimum 4 la sută) pentru strănepotul mieu, Principele Nicolae al Romîniei, care se va bucura de dobînda acestui capital din ziua majorității sale.

Asemenea strănepoatele mele Principesele Maria și Ileana a Romîniei vor primi fiecare cinci sute miî lei în bani său în rentă de Stat (cu minimum 4 la sută), a căror dobîndă va fi plătită din ziua majorității lor său cînd ele se vor căsători.

Strănepoții mieî, Principele Moștenitor și frațele său Principele Francisc-Iosif de Hohenzollern, vor primi fiecare ca dar suma de trei sute de miî lei.

Asemenea toate rudele mele (cumnate, ne-

poate, nepoți, strănepoate, strănepoți) vor primi fiecare un dar, care trebuie să aibă cel puțin un preț de opt sute pînă la o mie lei.

Doresc ca toate persoanele care m'aŭ servit în timpul Dorniei mele, ca miniștri, adjutanți regali, funcționari ai Casei regale și princiare, dame de onoare, etc., să primească fiecare un dar, consistînd în un obiect de artă, un tablou, o miniatură, un ac, un ceasornic, un inel, etc. Cele din urmă obiecte vor fi luate din cutiile Mele, care conțin bijuterii destinate ca daruri.

Fondul de trei mii lei, care l-am destinat în anul acesta pentru Universitatea de la Iași, va fi sporit încă cu un capital de trei sute de mii lei și întrebuintat pentru un Cămin studentesc. În cas că nu s'a cumpărat o casă pentru studenți, atunci o sută mii lei va fi luată pentru îndeplinirea acestui scop. Dobînda de la două sute mii lei va pentru întreținerea acestei case.

Colecțiunea mea de arme din Castelul Peleș va rămînea în întregul său acolo ca proprietate a Coroanei României. Această colecțiune are un catalog detaliat.

Moșia mea Umkirch, situată în Marele-Ducat de Baden, va primi un capital, ca fond, de trei sute mii lei, care să dea un venit de

cel puțin douăsprezece mii lei pe an. Acest venit este destinat jumătate pentru binefaceri în folosul satului și jumătate pentru îmbunătățirea acestei moșii și a clădirilor sale. Se poate lua o sumă de optzeci mii lei pentru aducerea apei în castel și în sat; suma aceasta va fi amortisată, luând de fiecare jumătate trei mii de lei pe an, adică de binefacere și de îmbunătățire și întreținerea castelului (șese mii lei).

Acest fond, care va purta numele mieu, va fi administrat de un comitet compus din administratorul moșiei, din preot și din primar. El va hotărî întrebuințarea acestui capital.

Dacă iubita mea Soție, Regina Elisabeta, este încă în viață, ea va primi o sumă de două milioane lei spre a dispune cum va crede de acești bani (poate ea va dori a întrebuința din această sumă o sută de mii lei pentru îmbunătățirea casei sale «Segenhaus», lângă Neu-Wied). Asemenea ea va dori să facă legate și donații la diferite fundații înființate de Regina.

Strănepoata mea Principesa Elisabeta va primi încă două sute mii lei capital; astfel zestrea, care am prevăzut-o în testamentul meu din 14/26 Februar 1899, pentru Principesă, va fi de un milion lei. Venitul acestui capital trebuie să fie cel puțin patru și jumătate la sută.

Iubita mea nepoată Principesa Maria a României va primi șese sute mii lei, sumă de care ea va dispune cum va crede.

Toată averea mea în bani, acțiunii, obligații, fonduri de Stat, după plata tuturor legatelor, va rămînea iubitului meu nepot, Principele Ferdinand al României, sumă care doresc să fie păstrată ca capital.

Domnul Basset, secretarul meu, va primi o pensie de o mie lei pe lună, care va fi plătită chiar dacă el va urma serviciul său lângă Moștenitorul meu. Ca un semn al mulțămirii mele pentru serviciile sale, el va primi un legat de o sută mii lei, dacă el va fi încă în viață. Văduva lui va primi o pensie de șese mii lei pe an.

Fiii doctorului Kremnitz vor primi fiecare patruzeci mii lei ca dar și vor da din această sumă patru mii lei mumei lor, a cărei pensie de douăsprezece mii lei, dată până acum, va fi plătită până la moartea sa.

Scris și iscălit de propria mea mîină.

CAROL.

București, 14/27 Decembre.

Jurământul și cuvîntarea Regelui Ferdinand I-iu.

(DIN „MONITORUL OFICIAL“.)

*Maiestatea Sa Regele, cu mina dreaptă pe Sfînta
Evanghelie, pronunță următorul jurământ :*

**Jur a păzi Constituțiunea și legile popo-
rului Român, de a menține drepturile lui
naționale și integritatea teritoriului.**

*(Strigări nesfîrșite de «ura»; aplause prelun-
gite și îndelung repetate.)*

*După aceasta, Maiestatea Sa Regele semnează
jurământul.*

*După Maiestatea Sa iscălește I. P. S. S. Mi-
tropolitul Primat al României, d. prim-ministru
și apoi toți d-nii miniștri.*

*In urmă Maiestatea Sa Regele înmînează d-lui
președinte Mihail Pherckyde documentul spre a
fi păstrat în arhiva Adunării deputaților.*

După aceia Maiestatea Sa Regele pronunță următoarele cuvinte :

«Chemat prin grația lui Dumnezeu și voința națională a fi urmașul Marelui Întemeietor, care Mi-a lăsat ca sfântă moștenire simțimintele de iubire și credință ale unui întreg popor, găsesc în dragostea mea pentru neam (*Strigări de «bravo» unanime și nesfârșite; aplause prelungite și îndelung repetate*) puterea de a păși fără șovăire spre îndeplinirea mării, dar grele mele sarcini. (*Urale îndelung prelungite; strigări de «bravo», însoțite de aplause unanime și continue*).

Pilda Aceluia pe care îl plîngem toți ca pe un părinte și convingerea că numai printr'o neîncetată propășire se poate asigura viața traianică a unui popor, îmi vor fi călăuză în sforțările mele spre a-Mi jertfi întreaga muncă a vieții pentru dezvoltarea puterilor acest'ui Stat. (*Aplause călduroase și unanime; urale îndelung prelungite.*)

În îndeplinirea acestei înalte datorii, pe care o îmbrățișez cu neclintită credință și nestrămutată dragoste, stă cea mai du'ce mulțămire ce o pot dobîndi. Printr'însa aduc cel mai mare prinos de recunoștință Aceluia a cărui amint're

e cea mai scumpă legătură între Țară și Casa Mea. (*Urale îndelung prelungite; strigări nesfârșite de «bravo»; aplause generale.*)

În rodnică Domnie care face mîndria istoriei noastre, primul Rege al României a găsit cel mai puternic sprijin în unirea tuturor Romînilor în jurul Tronului, ori de cîte ori împrejurări mari impuneau această datorie. Sînt sigur că, însuflețiți de același înalt patriotism, Romîni vor ști și în viitor să dea Tronului și Țerii unirea în cugetare și în acțiune, care este singura cheazășie a unei sănătoase propășiri naționale. (*Urale unanime îndelung prelungite; strigări generale de «bravo»; aplause nesfârșite.*)

Dumnezeu, care după atîtea grele încercări a binecuvîntat munca acelor cari s'a au devotat binelui acestui neam, nu va lăsa să scadă ceia ce cu atîta trudă s'a clădit și va ocroti, cu dragoste pentru acest popor, munca fără preget ce sînt hotărît ca bun Romîn... (*Urale entusiaste, care durează cîteva minute; strigări nesfârșite de «bravo»; aplause entusiaste și unanime*)..., ce sînt hotărît ca bun Romîn și Rege să închin iubitei mele țeri». (*Strigări nesfârșite de «ura» și «bravo»; Trăiască Regele; aplause călduroase, unanime și nesfârșite; strigări de «Trăiască Re-*

gina! Nouă aplause și urale care nu se mai sfârșesc.)

O voce: Trăiască Moștenitorul Tronului! (Urale îndelung prelungite.)

CUPRINSUL.

† Regele Carol	5
Săptămîna Regelui Carol	8
Cuvîntarea d-lui N. Iorga, cetită de d. C. Notara la Teatrul Național (3 Octombrie 1914)	26
A trecut soarta	33
Presa bulgară și Regele Carol	35
O Domnie nouă	38
Regele Ferdinand și datoria noastră	46
Darurile Regelui	50
Cuvîntarea Regelui la Academie (1904)	55
„Zece Maiu“ (1904)	61
Regele la Iași (1904)	68
Regele Carol cu prilejul jubileului de 40 de ani (1906)	74
Regele și Țara (1912)	79
Jubileul Regelui	83
„Regele și Țara“	86
Testamentul Regelui Carol	91
Jurămîntul și cuvîntarea Regelui Ferdinand	106
